

MISJE LUDOWE PROWADZONE PRZEZ KSIĘŻY MISJONARZY W GALICJI (1867–1918)

Wprowadzenie

Zasadniczym celem niniejszego artykułu jest scharakteryzowanie akcji misyjnej, którą w latach 1867–1918 prowadzili w Galicji księża misjonarze*. Głoszenie misji było od samego początku najważniejszym zadaniem członków Zgromadzenia. Jego założyciel, św. Wincenty a Paulo, jest powszechnie uważany za twórcę nowoczesnej misji ludowej.

Przez misję ludową należy rozumieć *pracę apostolską kapłanów upoważnionych przez zwierzchność kościelną do tymczasowego duszpasterzowania na terenie określonej parafii, celem gruntownego odnowienia życia nadprzyrodzonego w duszach wszystkich parafian przez odpowiednie środki apostolskie, a zwłaszcza kazania, gruntowną spowiedź i wspólną komunię świętą*¹.

Dużą wagę przywiązywano do tego nurtu działalności również w polskiej prowincji Zgromadzenia. Świadczy o tym m. in. ilość materiałów archiwalnych dotyczących misji ludowych zgromadzona w Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie. Zawiera ono również wiele materiałów źródłowych dotyczących historii Zgromadzenia, a w szczególności okresu od 1865 r., kiedy to Kraków stał się siedzibą jedynej prowincji Zgromadzenia w Polsce.

* Artykuł jest skróconą wersją pracy magisterskiej napisanej w 1995 r. pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Michalewicz w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Panu Profesorowi dziękuję za pomoc w redagowaniu niniejszego tekstu. Dziękuję również za pomoc w gromadzeniu informacji ks. dr Stanisławowi Rospondowi.

¹ M. Pirożyński, *Nowoczesna misja parafialna*, Wrocław 1948 s. 36.

1 Dokumentacja misji ludowych

Głównymi źródłami, jakie wykorzystałam w artykule są dwie księgi misyjne oraz relacje z misji zamieszczane w „Rocznikach Obydwóch Zgromadzeń” z lat 1895–1915.

a. „Liber missionum”

Rękopis zatytułowany „Liber missionum maiorumque excursionum e domo s. Vincentii Cracoviae in Kleparz existente – factarum” (Księga misji i większych wypraw domu św. Wincentego w Krakowie) zawiera informacje o misjach przeprowadzonych w latach 1867–1906 przez księży mieszkających w kleparzkim domu Zgromadzenia. „Liber missionum” jest to zeszyt 42 stronicowy, bez okładek, o formacie 193 na 236 mm. Ma on zapisane 24 strony, zawierające informacje o misjach oraz 2 karty tytułowe. Autorem „Liber missionum” jest ks. Józef Sokołowicz (1866–1918), uczestnik wielu misji w latach 1891–1910, piszący również relacje do „Roczników Obydwóch Zgromadzeń”. Informacje o najwcześniejszych misjach z lat 1867–1891 czerpał on z notatek innych misjonarzy, m. in. ks. Józefa Bąkowskiego. Sporządzenie przez J. Sokołowicza spisu misji było bez wątplenia związane z faktem, iż w latach 1896–1906 był on dyrektorem krakowskiej grupy misyjnej Zgromadzenia. Stanowisko to zobowiązywało go do prowadzenia ewidencji misji, zgodnie z zaleceniem św. Wincentego a Paulo.

W „Liber missionum” znajdują się następujące dane: data i miejsce misji, nazwiska księży biorących w niej udział, liczba wyspowiadanych parafian, często również ich charakterystyka. Księga zawiera wiele uwag ks. Sokołowicza, niekiedy bardziej krytycznych niż jego relacje w „Rocznikach”.

b. „Księga misyjna”

Kolejnym źródłem wykorzystanym w artykule jest tzw. „Księga misyjna”, będąca kontynuacją księgi poprzedniej. Tworzą ją dwa tomy; jeden prowadzony jako brudnopis z zapisami dotyczącymi lat 1911–1947, oraz drugi jako księga właściwa dla okresu 1911–1926. Oba tomy mają taki sam format (207 na 335 mm) oraz ozdobną oprawę powleczonej płótnem i skórą. Brudnopis zawiera 914 stron, w tym 782 zapisane. Znajdują się w nim również „wklejki” – listy osób, które pod wpływem misji przeszły z prawosławia na katolicyzm (24

strony), spisy misji (8 stron) oraz drukowane ulotki dotyczące misji w Niemczech (6 stron). Księga – czystopis liczy 1028 stron, w tym 554 zapisanych, wraz z wklejonymi listami osób, które w czasie misji przeszły z prawosławia na katolicyzm (22 strony).

Zapis w obu księgach jest uporządkowany. Z biegiem lat informacja o misjach została rozszerzona i usystematyzowana poprzez wprowadzenie formularza drukowanej ankiety dotyczącej każdej misji. Sam fakt przygotowania tej „Księgi” wskazuje na uwagę, jaką w domu kleparzkim Zgromadzenia przywiązywano do spraw misji ludowych oraz do planowania w tej dziedzinie działalności apostolskiej. Czystopis obejmuje okres od 20 lipca 1911 r. (początek misji w Radogoszcy) do 19 lipca 1926 r. (koniec misji w Wejherowie). Brudnopis rozpoczyna zapis z tego samego czasu, a kończy go opis misji z 30 XI – 17 XII 1947 r. (Chorzów).

W „Księdze misyjnej” z lat 1911–1947, oprócz rodzajów informacji występujących w „Liber missionum”, znajduje się wiele nowych typów informacji. Są to: liczba księży spowiedników, nazwiska księży miejscowych, *vitia dominantia*, spis działających w parafii stowarzyszeń i bractw religijnych, informacje o istnieniu w parafii Konferencji Św. Wincentego, zmiany w programie misji, metody pracy misjonarzy w celu ożywienia działalności bractw i stowarzyszeń parafialnych, praktyki religijne, liczba parafian (według schematyzmu diecezjalnego), informacje o wcześniejszych misjach oraz sprawozdanie z nich publikowane w „Rocznikach Obydwóch Zgromadzeń”, jak również miejsce opisu bieżącej misji w tymże czasopiśmie.

Nie zawsze rubryki ankiety zostały wypełnione od pierwszej do ostatniej. W brudnopisie ankietę wypełniał przeważnie któryś z księży prowadzących misję. Były to więc informacje własne, jedynie podając liczbę parafian powoływano się na schematyzm diecezjalny i podawano rok jego wydania.

Zachowane księgi misyjne nie obejmują misji z lat 1906–1911, nie zawierają również informacji o misjach prowadzonych przez grupę misyjną, która powstała w 1898 r. i zwana była „wschodnią”, bowiem pracowała ona głównie na terenie tzw. Galicji Wschodniej. Luki te do pewnego stopnia pozwalają uzupełnić relacje z misji zamieszczane regularnie w „Rocznikach Obydwóch Zgromadzeń”.

c. „Roczniki Obydwóch Zgromadzeń”

Kolejne źródło informacji wykorzystane w niniejszym artykule to „Roczniki Obydwóch Zgromadzeń św. Wincentego a Paulo”, cza-

pismo wydawane przez księży misjonarzy w Krakowie. Roczniki ukazywały się regularnie od 1895 do 1915 r. Wojna uniemożliwiła wydawanie pisma w latach 1916–1918, ponownie regularnie ukazywało się w latach 1920–1938. Po drugiej wojnie światowej dopiero od 1981 r. zaczęły się ukazywać pod tytułem „Roczniki Wincentyńskie”, które mają już nieco inny profil.

„Roczniki Obydwóch Zgromadzeń” były kwartalnikiem, wyjątkowo w latach 1922 i 1925 ukazały się po dwa numery, a w latach 1928 i 1934 po trzy numery. Po wznowieniu w 1981 r. „Roczniki” pozostały kwartalnikiem.

Przeciętnie jeden numer „Roczników Obydwóch Zgromadzeń” obejmował 50 stron, a rocznik – około 200 stron. W latach 1933–1935 objętość numerów zwiększyła się, a rocznik liczył do 500 stron. „Roczniki Wincentyńskie” (cztery zeszyty łącznie) mają zmienną objętość, waha się ona od 150 do 300 stron.

W wydawnictwie publikowano ryciny, fotografie, tabele, a także, na tylnej okładce – reklamy wydawnictw księży misjonarzy. „Roczniki” wychodzące od 1981 r. mają uboższą szatę graficzną, brak ilustracji, jedynie okładka ma winiętę w postaci statuy św. Wincentego z bazyliki watykańskiej. Wszystkie egzemplarze „Roczników Obydwóch Zgromadzeń” są oprawione w szaroniebieską tekturkę, mają wymiary 200 na 137 mm.

W piśmie nie ma informacji o jego nakładzie, nie zawsze również ujawniano nazwisko redaktora, zaś jako instytucja sprawczą występuje Wydawnictwo Księży Misjonarzy. Kolejnymi redaktorami „Roczników” byli księża: K. Słomiński, W. Wdowicki, J. Dihm, J. Sokołowicz, K. Michalski, J. Rzymelka, W. Szymbor, M. Wroński i P. Pawellek.

Zamierzenia redakcji „Roczników Obydwóch Zgromadzeń” zostały sformułowane w artykule wstępnym, w pierwszym numerze z 1895 r. Celem wydawnictwa było obudzenie gorliwości i pobożności wśród wiernych, podniesienie poziomu moralności, podtrzymywanie ufności w opiekę i pomoc Boga. Zadanie to miało być realizowane przez drukowanie biografii świętych i błogosławionych, wiadomości o procesach beatyfikacyjnych i kanonizacjach oraz artykułów o cudownych uzdrowieniach. Temu samemu celowi miały służyć informacje o działalności prowadzonej przez Zgromadzenie, szczególnie o misjach krajowych i zagranicznych. W artykule wstępnym brak jednoznacznego określenia adresatów czasopisma. Profil „Roczników” wskazuje, że byli nimi zarówno sami misjonarze oraz siostry miłosierdzia jak i ludzie świeccy.

Pierwotna ramówka czasopisma obejmowała: artykuły i sprawozdania, kronikę oraz nekrologi. W późniejszych numerach pojawiały się wiadomości z misji zagranicznych, rozporządzenia Stolicy Apostolskiej i dział z *piśmiennictwa*, w którym publikowano bibliografie. Przyjęty układ redakcyjny pisma nie był rygorystycznie przestrzegany, trudno mówić o stałych proporcjach między poszczególnymi działami. Były one rozbudowywane bądź skracane w zależności od potrzeb i od materiału napływającego do redakcji. Tematyka artykułów była w zasadzie religijna, ale zdarzały się też artykuły o tematyce społecznej i obyczajowej, na przykład o działalności charytatywnej czy oświatowej. Nie ma tam artykułów o tematyce gospodarczej czy politycznej. Akcenty polityczne można jedynie znaleźć w sprawozdaniach z misji, i to raczej z misji zagranicznych niż krajowych. Redaktorzy nie ograniczali tematyki artykułów do ziem polskich, ale poruszali w nich kwestie dotyczące wszystkich krajów, w których Zgromadzenie prowadziło działalność. Szczególnie w latach trzydziestych widoczne było duże zainteresowanie tematyką misji zagranicznych. Artykuły obejmują zarówno historię Zgromadzenia jak i jego współczesność. Wznowione w 1981 r. „Roczniki Wincentyńskie” zajmują się bardziej współczesnością niż historią. Redakcja dużo miejsca poświęca życiu Kościoła, rozporządzeniom papieskim i zakonnym.

W niniejszym artykule zostały wykorzystane publikowane w „Rocznikach” relacje z misji Zgromadzenia prowadzonych na ziemiach polskich. Materiał ten obejmuje łącznie 820 stron. Relacje pojawiły się już w pierwszym numerze czasopisma z 1895 r., a najpóźniejsza relacja pochodzi z 1937 r. Brak sprawozdań z misji w „Rocznikach” z lat: 1909, 1913, 1915, 1925, 1928–1931, 1938. Nie jest to jednoznaczne z zaprzestaniem działalności misyjnej w tym okresie. Relacje nadsyłane były z opóźnieniem, co uniemożliwiało ich druk w kolejnym numerze. Pisał je zazwyczaj jeden z uczestników danej ekipy misyjnej.

W latach 1895–1937 relacje z misji do „Roczników” pisało 10 księży. Każda opisuje serię misji przeprowadzonych przez daną grupę. Autorem jedenastu relacji jest Józef Sokołowicz, 7 relacji napisał Stanisław Kalla, 5 relacji – Wilhelm Szymbor, 4 – Franciszek Buchhorn, po 3 – Szczepan Krzyszkowski i Stanisław Tyczkowski, po 2 relacje zamieścili: Zygmunt Truszkowski i Sylwester Graczyk, natomiast jednokrotnie relacje przekazali do „Roczników” – Filip Bibrzycki i Adam Piasecki.

Po 1908 r. spada zainteresowanie tematyką misji krajowych, relacje stają się mniej obszerne. Publikowane były z opóźnieniem i nie

wszystkie relacje doczekały się publikacji². Krótkie informacje o misjach zamieszczano w kronice „Roczników”. W latach dwudziestych relacje pojawiają się nieregularnie, nie ma też jednej osoby, która zajmowałaby się kwestią sprawozdań misyjnych. Księża piszący je zmieniają się często, trudno więc o ciągłość i systematyczność informacji. W latach trzydziestych relacje ukazują się o wiele częściej. Miała na to bez wątpienia wpływ działalność księdza S. Kalli, publikującego prawie corocznie opisy swojej działalności misyjnej w kraju.

Relacje zamieszczone w „Rocznikach” z lat 1895–1937 zawierają opisy misji w 376 miejscowościach; w niektórych spośród nich misje odbywały się więcej niż jeden raz. Ilość miejscowości opisanych w jednej relacji waha się od 1 do 30.

W artykule wykorzystano jedynie relacje dotyczące terenu Galicji z lat 1894–1918. W tym okresie autorem najliczniejszych relacji na łamach „Roczników” był ksiądz Józef Sokołowicz (1866–1918). Miało to związek ze sprawowaną przez niego funkcją dyrektora misji, jak również z wielką ilością misji, w których brał udział. Był on wówczas młodym księdzem, bo święcenia kapłańskie przyjął w 1888 r. Początkowo pracował w Krakowie na Kleparzu, następnie był wikariuszem w Jezierzanach (pow. Borszczów). W 1891 r. powrócił na Kleparz, gdzie natychmiast podjął działalność misyjną. Od 1896 r. pełnił funkcje dyrektora misji oraz ekonoma prowincji. W latach 1906–1911, będąc superiorem i proboszczem w Jezierzanach, brał nadal czynny udział w wyprawach misyjnych. W roku 1911 został przeniesiony do Lwowa, gdzie do śmierci pełnił obowiązki kapelana szpitala powszechnego. Do roku 1911 ks. Sokołowicz uczestniczył w 179 misjach, był więc jednym z najczynniejszych misjonarzy ludowych. Jak wspomina ks. Piotr Brukwicki *jako misjonarz – misyjny niedościgły, niezrównany, nikt mu nie dorównał w pracy i wysiłkach, w zabiegach i forsowaniu misji (...) niezwykle ruchliwy, rzutki, husyta w zachowaniu reguł, niesłuchany w zasobie sił fizycznych, człek epokowy domu kleparskiego*³. Należy zaznaczyć, że jest to opinia księdza nastawionego dosyć krytycznie do Sokołowicza, któremu wypominał jednocześnie wojowniczość i wybuchowość. Mimo młodego wieku pozycja ks. Sokołowicza w Zgromadzeniu była znacząca, był on uta-

² W roku 1909 na 18 przeprowadzonych misji nie zamieszczono żadnej relacji; w 1910 r. – 11 misji, 9 relacji; 1911 – 9 misji, 1 relacja; 1912 – 8 misji, 1 relacja; 1913 – 11 misji, brak relacji; 1914 – 14 misji, 1 relacja; 1915 – 1 misja, brak relacji.

³ P. Brukwicki, Wspomnienia, Archiwum Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu (dalej cyt. AMS), teczka: Piotr Brukwicki.

lentowany, energiczny, posiadał talent kaznodziejski, podbudowany starannym przygotowaniem do działalności misyjnej i kaznodziejskiej⁴.

Relacje zamieszczone w „Rocznikach” są dowodem na to, iż ks. Sokołowicz posiadał również talent literacki. Są one bowiem żywe, barwne, często dowcipne, mówią wiele o poglądach ich autora na różne kwestie. Sokołowicz swoją osobowością wpłynął na popularność misji Zgromadzenia. Był ceniony i lubiany przez biskupa krakowskiego Jana Puzynę (1895–1911) i często towarzyszył mu w jego wizytacjach duszpasterskich. Bp J. Puzyna wprowadził praktykę, iż przed wizytacją biskupią w parafiach odbywały się misje. Wiele z nich powierzał misjonarzom oraz jezuitom i redemptorystom.

Oprócz ks. Sokołowicza w latach 1895–1915 relacje z misji do „Roczników” pisał m. in. Franciszek Buchhorn (1864–1935). Uczestniczył on w latach 1891–1914 w 71 misjach. Pracował kolejno w domu w Nowej Wsi koło Krakowa, później był superiorem domu w Jezierzanach (pow. Borszczów), a następnie w Milatynie Nowym (pow. Gródek). Przez cały ten okres wyjeżdżał na misje ludowe na terenie Galicji, a w 1908 r. prowadził misje w ośrodkach polonijnych w Stanach Zjednoczonych.

Zarówno ks. F. Buchhorn jak i kolejny piszący do „Roczników” ks. Szczepan Krzyszkowski (1867–1943) pracowali początkowo w grupie misyjnej z J. Sokołowiczem. Ks. Krzyszkowski był nawet uważany za „prawą rękę” ks. Sokołowicza. Bez wątpienia dorównywał mu zdolnościami kaznodziejskimi. Jak pisze ks. Brukwicki, *kazania miał dobrze opracowane, biegły, wymowny i bardzo dowcipny mówca*⁵. W latach 1895–1914 uczestniczył w 115 misjach, pracując po 1898 r. w wschodniej grupie misyjnej. Po roku 1905 był ekspozytem, a następnie proboszczem w Odporyszowie (pow. Dąbrowa). Chętnie i często wyjeżdżał na misje ludowe, prowadził również działalność społeczną w parafii. W latach 1919–1923 był superiorem domu Św. Kazimierza we Lwowie, a później domu kleparskiego. W „Rocznikach” ks. Krzyszkowski zamieścił 2 relacje.

Ks. Stanisław Tyczkowski (1867–1924) w misjach ludowych uczestniczył od 1894 r.; wcześniej był ekonomem w seminarium diecezjalnym w Krakowie na Stradomiu. Od 1894 r. był na placówce w Jezierzanach (pow. Borszczów), a w latach 1900–1903 superiorem do-

⁴ W AMS znajdują się 3 zeszyty zawierające kazania ks. J. Sokołowicza, zatytułowane „Kazania świąteczne i przygodne tudzież nauki Niedzielne, Przemowy, konferencje duchowne itp. od 1889 r.”, teczka: Józef Sokołowicz.

⁵ P. Brukwicki, dz. cyt.

mu w Sarnkach Dolnych (pow. Rohatyn). W późniejszym okresie pełnił funkcję przełożonego domu Zgromadzenia w Tarnowie. Zorganizował tam dom i wybudował kościół; był również pierwszym proboszczem nowej parafii. Od 1918 r. do końca życia był superiorem domu Św. Krzyża w Warszawie. Pomimo tych obowiązków, bardzo chętnie wyjeżdżał na misje, a będąc superiorem w Jezierzanach i Sarnkach Dolnych kierował pracami wschodniej grupy misyjnej i uczestniczył osobiście w 66 misjach.

Kolejni dwaj autorzy relacji należą do nieco młodszej generacji misjonarzy. Są to Zygmunt Truskowski (ur. 1867) i Wilhelm Szymbor (1879–1949). Pierwszy brał udział w 39 misjach, od 1902 r. należał do wschodniej grupy misyjnej, a po 1907 r. pracował w kleparskiej ekipie misyjnej. W 1919 r. wystąpił ze Zgromadzenia i przeszedł do kleru diecezjalnego. Ks. W. Szymbor już w rok po przyjęciu święceń, tj. w 1904 r. rozpoczął pracę w grupie rekolekcyjno-misyjnej na Kleparzu. Nadal uczestniczył w misjach, mimo sprawowanej od 1908 r. funkcji dyrektora małego seminarium w Nowej Wsi. Od 1911 r. był dyrektorem grupy misyjnej w Krakowie. Publikował relacje w „Rocznikach”; osobiście uczestniczył w 61 misjach odprawionych w Galicji w latach 1904–1915. Była to niewątpliwie kolejna, obok ks. Sokołowicza, indywidualność wpływająca na rozwój misji ludowych. Fakt ten został zauważony. Ks. Szymbor został później rektorem Misji Polskiej we Francji, a w 1929 r. wyjechał do Brazylii, gdzie prowadził działalność rekolekcyjno – misyjną. Po powrocie do Polski był superiorem domu stradomskiego i rektorem Instytutu Teologicznego na Stradomiu, a od 1935 r. rektorem Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Aresztowany, od 1944 r. był więziony w obozach koncentracyjnych. Po wojnie został ponownie superiorem domu na Stradomiu i urząd ten sprawował do końca życia.

Wszyscy autorzy relacji zamieszczanych w „Rocznikach” w latach 1895–1915 byli doświadczonymi misjonarzami, uczestniczyli w wielu misjach co dawało im możliwość porównywania i oceniania poszczególnych parafii. Informacje zaczerpnięte z „Roczników” są wiarygodne, księża dbali o ścisłość informacji. Byli oni również „cenzurowani” przez współbraci uczestniczących w misji oraz przez czytelników. Konfrontacja z innymi źródłami (księgi misyjne, spisy misji) potwierdza wartość tych relacji. Analizując zasób informacyjny tego źródła należy zwrócić uwagę na osobowość autorów, co znajduje odbicie w ich tekstach. Autorami są księża, misjonarze, o określonej mentalności uformowanej w seminarium. Szczególnie jest to widoczne

w kwestii stosunków narodowościowych oraz w nastawieniu do działań socjalistycznych i ludowych. Zasygnalizowany problem zostanie rozwinięty w dalszej części artykułu.

d. Spis misji księdza Wilhelma Szymbora

Sporządzając wykaz misji w latach 1867–1918 korzystałam również ze spisu misji ks. W. Szymbora. Jest to 55 luźnych kartek różnego formatu; 47 zapisanych odręcznie, 8 – na maszynie. Źródło zawiera następujące informacje: miejscowość, data misji, misjonarze, ilość spowiedzi, miejsce relacji w „Rocznikach Obydwóch Zgromadzeń”. Spis obejmuje 521 misji od 1867 do 1915 r. z terenu Galicji, zaborów rosyjskiego i pruskiego oraz Niemiec, Danii i Stanów Zjednoczonych. W. Szymbor umieścił w spisie obok misji również rekolekcje. Dokument ten znajduje się w Archiwum Księży Misjonarzy na Stradomiu w zespole pt. „Misje ludowe”.

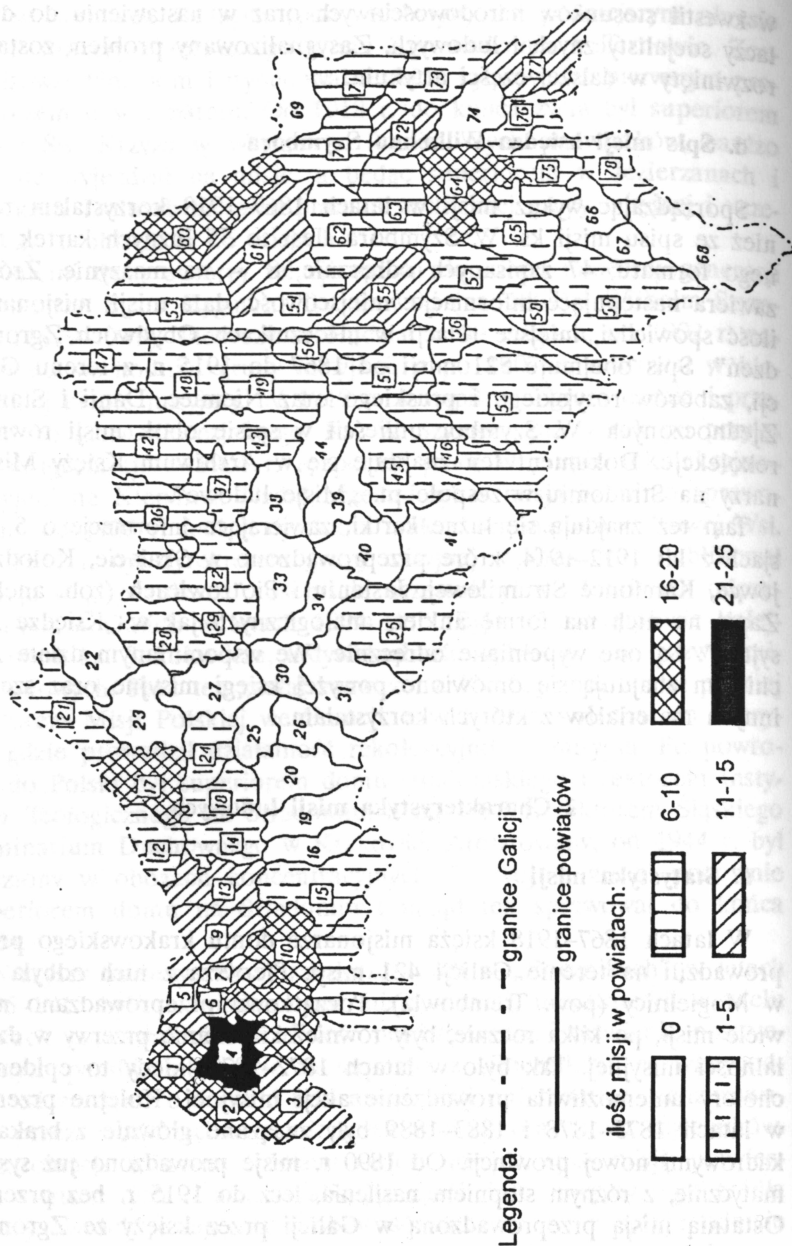
Tam też znajdują się luźne kartki, zawierające informacje o 5 misjach z lat 1912–1914, które przeprowadzono w Skalacie, Kołodziejówce, Kamionce Strumiłowej, Jasieniu i Piotrowicach (zob. aneks). Zapis na nich ma formę ankiet, analogicznych jak w „Księżde misyjnej”. Są one wypełniane odręcznie. We wspomnianym dziale Archiwum znajdują się omówione powyżej księgi misyjne oraz szereg innych materiałów z których korzystałam.

2 Charakterystyka misji ludowych

a. Statystyka misji

W latach 1867–1918 księża misjonarze domu krakowskiego przeprowadzili na terenie Galicji 421 misji. Pierwsza z nich odbyła się w Mogielnicy (pow. Trembowla). Początkowo przeprowadzano niewiele misji, po kilka rocznie, były również kilkuletnie przerwy w działalności misyjnej. Tak było w latach 1872–1873, kiedy to epidemia cholery uniemożliwiła prowadzenie akcji misyjnej. Kolejne przerwy w latach 1875–1878 i 1883–1889 były związane głównie z brakami kadrowymi nowej prowincji. Od 1890 r. misje prowadzono już systematycznie, z różnym stopniem nasilenia, lecz do 1915 r. bez przerw. Ostatnią misją przeprowadzoną w Galicji przez księży ze Zgromadzenia była misja w Wadowicach w marcu 1915 r. Wojna uniemożliwiła kontynuowanie tej działalności i do 1918 r. trwało jej zawieszenie.

Misje ludowe w Galicji w latach 1867-1918

Największe nasilenie akcji misyjnej obserwujemy w latach 1896-1909, kiedy to przeprowadzano od 18 do 39 misji rocznie (rok 1901). Natężenie akcji misyjnej Zgromadzenia w Galicji obrazuje wykres. Średnio w ciągu jednego roku organizowano 9 misji. Pomijając jednak lata, kiedy z różnych powodów akcja misyjna była zawieszona, wskaźnik ten jest wyższy i wynosi 13 misji w roku.

Dane o dacie rozpoczęcia i zakończenia misji istnieją dla 382 przypadków (90,7%). Przeciętnie jedna misja trwała 8 dni. Najkrótszą w tym okresie była jednodniowa misja w 1895 r. w Gilowicach (pow. Żywiec), przy czym nie była to renowacja misji, kiedy to czas trwania ulegał znacznemu skróceniu. Najdłuższą zaś była trzydziestodniowa misja w Krakowie, w kościele karmelitów na Piasku, trwająca od 3 maja do 2 czerwca 1874 r., dorównująca długością najwcześniejszym misjom Zgromadzenia we Francji.

b. Geografia misji

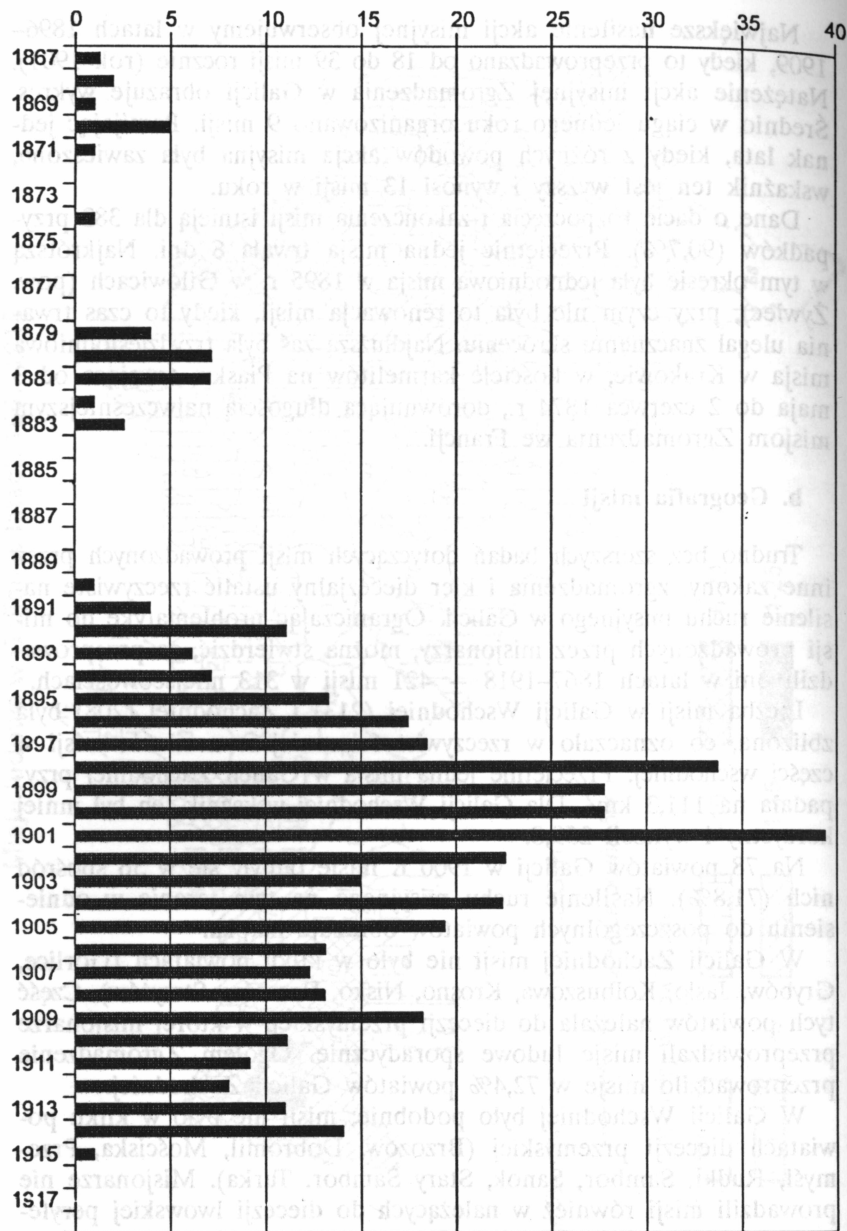
Trudno bez szerszych badań dotyczących misji prowadzonych przez inne zakony, zgromadzenia i kler diecezjalny ustalić rzeczywiste nasilenie ruchu misyjnego w Galicji. Ograniczając problematykę do misji prowadzonych przez misjonarzy, można stwierdzić, że przeprowadzili oni w latach 1867-1918 - 421 misji w 313 miejscowościach.

Liczba misji w Galicji Wschodniej (213) i Zachodniej (208) była zbliżona, co oznaczało w rzeczywistości mniejsze nasilenie misji w części wschodniej. Przeciętnie jedna misja w Galicji Zachodniej padała na 111,3 km². Dla Galicji Wschodniej wskaźnik ten był mniej korzystny i wynosił 259,8.

Na 78 powiatów Galicji w 1900 r. misje odbyły się w 56 spośród nich (71,8%). Nasilenie ruchu misyjnego na tym terenie w odniesieniu do poszczególnych powiatów obrazuje mapka.

W Galicji Zachodniej misji nie było w kilku powiatach (Gorlice, Grybów, Jasło, Kolbuszowa, Krosno, Nisko, Rzeszów, Strzyżów). Część tych powiatów należała do diecezji przemyskiej, w której misjonarze przeprowadzali misje ludowe sporadycznie. Ogółem Zgromadzenie przeprowadziło misje w 72,4% powiatów Galicji Zachodniej.

W Galicji Wschodniej było podobnie; misji nie było w kilku powiatach diecezji przemyskiej (Brzozów, Dobromil, Mościska, Przemysł, Rudki, Sambor, Sanok, Stary Sambor, Turka). Misjonarze nie prowadzili misji również w należących do diecezji lwowskiej peryferyjnych powiatach: Czortków, Kołomyja, Kosów, Peczeniżyn, Zbaraż. Misje Zgromadzenia na terenie Galicji Wschodniej objęły więc 71,4% powiatów.

0-40 – liczba misji

Misje ludowe w Galicji w latach 1867-1918

1. Chrzanów	27. Rzeszów	53. Kamionka
2. Biała	28. Łańcut	Strumitowa
3. Żywiec	29. Przeworsk	54. Przemyślany
4. Wadowice	30. Brzozów	55. Rohatyn
5. Kraków	31. Sanok	56. Kałusz
6. Podgórze	32. Jarosław	57. Stanisławów
7. Wieliczka	33. Przemyśl	58. Bohorodczany
8. Myślenice	34. Dobromil	59. Nadwórna
9. Bochnia	35. Lisko	60. Brody
10. Limanowa	36. Cieszanów	61. Złoczów
11. Nowy Targ	37. Jaworów	62. Brzeżany
12. Dąbrowa	38. Mościska	63. Podhajce
13. Brzesko	39. Sambor	64. Buczacz
14. Tarnów	40. Stary Sambor	65. Tlumacz
15. Nowy Sącz	41. Turka	66. Kołomyja
16. Grybów	42. Rawa Ruska	67. Peczeniżyn
17. Mielec	43. Gródek	68. Kosów
18. Pilzno	44. Rudki	69. Zbaraż
19. Gorlice	45. Drohobycz	70. Tarnopol
20. Jasło	46. Stryj	71. Skala
21. Tarnobrzeg	47. Sokal	72. Trembowla
22. Nisko	48. Żółkiew	73. Husiatyn
23. Kolbuszowa	49. Lwów	74. Czortków
24. Ropczyce	50. Bóbrka	75. Horodenka
25. Strzyżów	51. Żydaczów	76. Zaleszczyki
26. Krosno	52. Dolina	77. Borszczów

Najwięcej misji odbyło się w powiecie wadowickim (25) leżącym w diecezji krakowskiej. Także pozostałe tereny zachodniej części Galicji objęte były intensywną działalnością misyjną. Tak było w powiatach Chrzanów (20), Biała (20), Myślenice (16), Limanowa (20), Mielec (17). W Galicji Wschodniej najwięcej misji odbyło się w powiatach Brody (16) i Buczacz (17). Akcja misyjna rozwinęła się dobrze tylko na wschodnich kresach Galicji. Na zachodzie i południu misje prowadzono sporadycznie (1-5 misji w powiecie).

Biorąc pod uwagę organizację terytorialną Kościoła w Galicji (podział na diecezje) najwięcej misji księży ze Zgromadzenia przeprowadzili w diecezji lwowskiej (207 misji) i w diecezji krakowskiej (131 misji). Należy jednak zwrócić uwagę na to, że diecezja lwowska była największą spośród diecezji galicyjskich (52 000 km²). W diecezji tarnowskiej pierwsze misje Zgromadzenia przeprowadzono w roku 1891 (Brzeźnica, pow. Bochnia) i do 1915 r. było ich 72. Najpóźniej w XIX w. bo w 1898 r. misjonarze rozpoczęli pracę w diecezji prze-

myskiej (bardzo często prowadzili tam misje pod koniec XVII w. i w XVIII w.). Podjęli ją misją w Kobylnicy Ruskiej (pow. Jaworów). Misje na terenie tej diecezji podejmowano sporadycznie (11 misji).

Nawet znaczna ilość misji przeprowadzonych na obszarze diecezji lwowskiej nie była proporcjonalna do jej rozległości. Misje obejmowały tu mniejszą ilość parafii niż w diecezjach krakowskiej i tarnowskiej. Zjawisko to było związane z rzadszą siecią parafialną kościoła katolickiego na terenach wschodnich, a tym samym dużym obszarem parafii. W Galicji Wschodniej przeciętny obszar parafii⁶ wynosił od 90 do 200 km², podczas gdy w Galicji Zachodniej wynosił on tylko 51 km². Tak więc opieka duszpasterska i inne formy oddziaływania Kościoła, były tu słabsze. Wynikała stąd potrzeba podejmowania inicjatyw apostolskich płynących z innych niż parafia ośrodków, czego dowodem są np. misje inspirowane przez właścicieli ziemskich.

Analizę statystyczną misji odniesiono w artykule do danych z 1900 r., dla tego bowiem roku istnieją dostępne materiały charakteryzujące miejscowości Galicji. Dane te zawarte są w austriackim wydawnictwie statystycznym: *Gemeindelexikon der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder*. Tom 12 tego wydawnictwa, który ukazał się w Wiedniu w 1907 r. dotyczy gmin galicyjskich. Biorąc pod uwagę niewielkie zmiany, jakie w omawianym okresie nastąpiły w Galicji pod względem struktury wyznaniowej czy typu osadnictwa, dane z 1900 r. można odnieść do wszystkich miejscowości objętych misjami Zgromadzenia w latach 1867–1918. Szczegółowa analiza dotycząca szerszych aspektów życia gospodarczego i społecznego sporządzona została jedynie dla 27 miejscowości, w których misje odbyły się w 1900 r.

W latach 1867–1918 misjonarze przeprowadzili misje w 313 miejscowościach. 209 spośród nich (2/3) znajdowało się w parafiach wiejskich. Pozostałe misje przeprowadzono w miastach (33) i miasteczkach (71), co łącznie stanowiło 1/3 wszystkich miejscowości objętych działalnością misyjną. Przewaga misji na terenie wiejskim jest zrozumiała zarówno ze względu na dominację ludności rolniczej w Galicji, jak i charakter Zgromadzenia powołanego do prowadzenia misji wśród ludu.

Niewielka część misji odbyła się w miejscowościach będących ośrodkami administracji państwowej (56 miejscowości – 17,9%). W tym

⁶ A. Kudłaszyk, *Katolicka myśl społeczno-polityczna w Galicji na przełomie XIX i XX wieku*, Wrocław 1980 s. 151.

25 (8%) miejscowości było siedzibami powiatów politycznych, zaś 31 (9,9%) – siedzibami powiatów sądowych.

Misje w większości przypadków odbywały się w parafiach leżących w gminach, na terenie których występowała przewaga ludności wyznania rzymskokatolickiego. Misje przeprowadzono w 176 takich gminach, co stanowi 56,2% ogółu.

W przypadku 89 gmin (28,4%), w których odbyły się misje, liczba ludności unickiej była większa niż ludności rzymskokatolickiej. Wiele misji odbyło się na terenach współwystępowania Polaków i Ukraińców. W 111 gminach objętych misjami (35,5%) nie występowała ludność unicka. Jest to zupełnie zrozumiałe w przypadku Galicji Zachodniej.

Misje odbyły się także w 48 gminach, w których występowała przewaga ludności żydowskiej. Stanowiło to 15,4% wszystkich miejscowości. Były to głównie ośrodki miejskie. Żydzi mieszkali w większości gmin, w których odbywały się misje. Nie było ich tylko w 17 gminach (5,4%).

c. Organizacja misji

Powstaje pytanie jak organizowano działalność misyjną w parafiach? Wiele misji odbywało się z inicjatywy i polecenia biskupa ordynariusza. Były to tzw. misje urzędowe lub nakazane. Odbywały się one najczęściej w parafiach szczególnie zaniedbanych. Coraz popularniejsza w tym okresie stawała się metoda propagowana przez biskupa Jana Puzynę. Jako biskup pomocniczy w archidiecezji lwowskiej zarządził, aby w parafiach, w których planowano wizytację kanoniczną, wcześniej odbyły się *ćwiczenia duchowne dla tej parafii, czyli misja parafialna*⁷. Będąc od 1895 r. ordynariuszem diecezji krakowskiej, także tutaj usilnie propagował akcję misyjną.

Misje przeprowadzano zwykle z inicjatywy proboszczów, którzy mając kontakty z misjonarzami zapraszali ich do swoich parafii. Misji takich było sporo. Ks. Bąkowski pisał: *Zewsząd odbieramy zaproszenia. W tym roku właśnie przy każdej kończącej się misji odbieraliśmy nowe wezwania. Nigdzieśmy dotąd nie odmówili i to ośmielało do nowych zaprosin*⁸. W przypadku takiej misji, wybór terminu jej przeprowadzenia zależał od proboszcza. Konieczna była oczywiście zgoda biskupa ordynariusza danej diecezji, ale misja odbywała się na

⁷ „Roczniki Obydwóch Zgromadzeń” (dalej cyt. ROZ) 5:1899 s. 174.

⁸ ROZ 5:1899 s. 160–161.

wyraźne życzenie proboszcza. Decydowało to często o pozytywnym stosunku miejscowego kleru do misjonarzy i misji, jak również wpływało zazwyczaj na dobre przygotowanie organizacyjne i religijne ludności. Pisał o tym ks. J. Sokołowicz, informując o pracy misyjnej w diecezji tarnowskiej: *Misje (...) trafiały się wprawdzie sporadycznie, nie tak gromadnie, jak urzędowe któreśmy prawie wyłącznie dotąd odbywali, za to miały ten niezrównany warunek, że sami proboszczowie urządzając je już poprzednio lud przygotowali, w czasie misji popierali sami pracę misjonarzy i o pomoc w słuchaniu spowiedzi zawczasu się starali*⁹.

Oczywiście organizacja tych misji nastęrczała znacznie więcej kłopotów niż misji zarządzanych przez biskupów ordynariuszy, w sąsiadujących ze sobą parafiach lub w całych dekanatach. Pojawiały się np. problemy komunikacyjne. Misje „na zaproszenie” odbywały się, w przeciwieństwie do „urzędowych”, w bardzo nieraz odległych od siebie parafiach. Nie zawsze również łatwo było uzgodnić odpowiadający obu stronom termin.

Rzadkie były przypadki, że inicjatywa przeprowadzenia misji wychodziła od osoby prywatnej. Najczęściej był to właściciel majątku ziemskiego, ubiegający się o misję w „swojej” parafii lub organizujący ją dla służby dworskiej. Przykładem mogą być dwie misje z 1913 roku: w Dołpotowie (pow. Kałusz) zorganizowana przez Władysława Dołpatowskiego oraz w Dorohowie (pow. Stanisławów) z inicjatywy rodziny Kozickich.

Na podstawie zgromadzonego materiału można stwierdzić, że misje galicyjskie w tym okresie były działalnością planową i systematyczną. Opinię tę potwierdza ks. Sokołowicz: *My tymczasem wolimy odprawiać misje parafialne, tj. przeznaczone dla wiernych jednej parafii z wykluczeniem innych (...) Oczywiście tego rodzaju układ misji możliwy jest tylko w naszej Galicji, gdzie wszyscy biskupi ujęli pracę misjonarzy tak, iż każda parafia ma swoje misje*¹⁰.

Jakie czynniki wpływały na taki charakter misji galicyjskich? Bez wątpienia decydujący wpływ miała hierarchia kościelna, a więc poszczególni biskupi ordynariusze. Oni bowiem udzielali pozwolenia na przeprowadzenie każdej misji. W niektórych diecezjach (krakowska, lwowska) wprowadzono system organizacji misji gwarantujący objęcie nimi jak największej liczby parafii. Uzyskiwano to łącząc misję z wizytacją kanoniczną biskupa lub wyznaczając misję dla wszystkich parafii danego dekanatu. Trudno ustalić, czy Prowincja Kra-

⁹ ROZ 5:1899 s. 187.

¹⁰ ROZ 13:1907 s. 225.

kowska Zgromadzenia prowadziła własną politykę misyjną. Raczej księża misjonarze pracowali w ramach wyznaczanych przez biskupów. Regułą było jednak reagowanie na wszystkie zaproszenia od proboszczów i osób prywatnych, co bez wątpienia zwiększało renomę i popularność misjonarzy.

Spośród 421 misji, 108 (25,6%) było renowacją, czyli odnowieniem przeprowadzonej wcześniej misji w danej parafii. Renowacje odbywały się najczęściej w odstępie kilku lat. Inicjatywa wychodziła zazwyczaj od miejscowego proboszcza. W latach 1867–1918 liczba renowacji w poszczególnych miejscowościach wynosiła od 1 do 3. Najczęściej, trzykrotnie, misjonarze odprawili misje w Założcach (pow. Brody) i Zgórsku (pow. Mielec). Opisane w źródłach renowacje umożliwiają porównanie stanu parafii w odstępie kilkuletnim a często są jedyną okazją do oceny realnych skutków poprzednich misji.

Należy wspomnieć, że nie zawsze misja organizowana w danej parafii odbywała się wyłącznie w kościele parafialnym. Jeśli teren parafii był rozległy, co zdarzało się często w Galicji Wschodniej, misja była dzielona na dwa lub trzy etapy. Odbywała się ona najpierw w kościele parafialnym, a następnie w kościołach filialnych lub kaplicach. W latach 1867–1915 odbyły się 4 takie misje: w 1898 r. w parafii Lubycza Królewska Miasteczko (pow. Rawa Ruska), filia – Siedliska (pow. Rawa Ruska); w 1904 r. w parafii Chocimierz (pow. Horodenka), filie – Żywaczów (pow. Horodenka) i Bohorodczyn (pow. Tłumacz); w 1906 r. w parafii Choderkowce (pow. Bóbrka), filia – Sokołówka (pow. Bóbrka); w 1907 r. w parafii Kościelec (pow. Chrzanów), filia – Płoki (pow. Chrzanów).

Być może, misji wieloetapowych było więcej, nie zawsze bowiem jest to zaznaczone w źródłach. Organizowanie ich jest dowodem na istnienie tendencji do skrócenia czasu trwania misji na rzecz jej większej dostępności dla wiernych.

d. Kadra misyjna

W omawianym okresie w misjach uczestniczyło 48 księży misjonarzy. Kilkunastu z nich tylko sporadycznie zajmowało się tą działalnością, biorąc udział w jednej lub dwóch misjach. Byli to księża: Franciszek Block, Leon Chocieszyński, Jan Dihm, Konstanty Domagalski, Józef Gaworzewski, Antoni Kowalik, Stanisław Leśniowski, Czesław Lewandowski, Augustyn Linkert, Antoni Mazurkiewicz, Filip Mirucki, Tomasz Misicki, Aleksander Popławski, Kasper Słomiński, Józef Słupina, Jan Szulc i Wilhelm Wrodarczyk.

Kolejna grupa księży brała udział w misjach częściej. Należeli oni już zwykle do określonej grupy misyjnej i przez jakiś czas wyjeżdżali na misje. Byli to księża: Jan Binek (3 misje), Konstanty Witaszek (4 misje), Tomasz Sołtysik (5 misji), Antoni Gąsiorowski (6 misji), Ludwik Olszański (6 misji), Piotr Brukwicki (7 misji), Eugeniusz Kłodziej (7 misji), Wiktor Bieniasz (8 misji), Jerzy Głogowski (8 misji), Walenty Ciopalski (9 misji), Hugo Dylla (10 misji), Stefan Król (11 misji), Alojzy Odrobina (13 misji), Sylwester Kandora (20 misji), Jędrzej Ptaszyński (22 misje), Józef Bąkowski (25 misji), Rudolf Steinsdorfer (25 misji), Ryszard Kudlek (36 misji), Jan Rossmann (37 misji), Stanisław Dudek (37 misji), Zygmunt Truszkowski (39 misji), Józef Kiedrowski (46 misji), Franciszek Trawniczek (46 misji).

Ponad 50 razy uczestniczyli w misjach księża zaliczani do najbardziej doświadczonych misjonarzy. Należeli do nich księża: Wilhelm Szymbor (61 misji), Stanisław Tyczkowski (66 misji), Franciszek Buchhorn (71 misji), Franciszek Domaradzki (89 misji), Jakub Konieczny (107 misji), Szczepan Krzyszkowski (115 misji), Franciszek Kamiński (117 misji), Józef Sokołowicz (179 misji). Biogramy księży, którzy publikowali relacje w „Rocznikach Obydwóch Zgromadzeń”: F. Buchhorna, S. Krzyszkowskiego, J. Sokołowicza, W. Szymbora i S. Tyczkowskiego zostały zamieszczone w części pierwszej artykułu. Pozostałe biogramy księży najbardziej zasłużonych dla misji ludowych zamieszczono poniżej.

Ks. Franciszek Domaradzki (1842–1912). Pochodził z rodziny szlacheckiej. Święcenia kapłańskie przyjął w 1869 r., zaś do Zgromadzenia Misji wstąpił w 1896 r., dwa lata później złożył śluby. Następnie przez dwa lata pełnił we Lwowie obowiązki kapelana więzienia. Później pracował na placówkach w Sokołówce (pow. Bóbrka), Milatynie Nowym (pow. Gródek) i na Kleparzu w Krakowie.

Ks. Franciszek Kamiński (1835–1904). Do Zgromadzenia wstąpił w 1855 r., pięć lat później otrzymał święcenia kapłańskie. Początkowo był profesorem filozofii w seminarium duchownym w Lublinie, a od 1862 r. w seminarium Św. Krzyża w Warszawie. W czasie powstania styczniowego pomagał powstańcom w różny sposób, m. in. organizując dostawy broni oraz ułatwiając ucieczkę za granicę. Za tę działalność został uwięziony w Cytadeli, a w 1865 r. zesłany na Sybir, skąd wrócił w 1871 r. Od 1885 r. przebywał stale na Kleparzu, pełniąc w latach 1888–1889 obowiązki kapelana szpitala Św. Łazarza. Następnie od 1889 do 1892 r. był dyrektorem alumnów w seminarium na Stradomiu. Od 1892 r. zajął się aktywnie pracą na misjach ludowych, uczestnicząc w nich do końca życia.

Ks. Jakub Konieczny (1866–1916). Był wychowankiem małego seminarium misjonarskiego w Krakowie. W 1882 r. wstąpił do Zgromadzenia, a 6 lat później przyjął święcenia kapłańskie. Początkowo pracował w małym seminarium w Krakowie; w latach 1892–1899 był jego dyrektorem. Później od 1901 do 1913 r. był superiorem domu i administratorem parafii w Witkowie Nowym (pow. Kamionka Strumiłowa), zaś ostatnie lata spędził w domu kleparskim.

Bez wątpienia skompletowanie doświadczonej i utalentowanej ekipy misyjnej było warunkiem rozpoczęcia tej działalności. Po początkowych trudnościach kadrowych liczba misjonarzy wzrosła na tyle, że w 1898 r. nastąpiło utworzenie dwóch odrębnych grup misyjnych: „wschodniej”, na czele której stanął ks. F. Kamiński i „zachodniej” z ks. J. Sokołowiczem jako dyrektorem misji¹¹. Nastąpiła więc rejonizacja misji. Było to wygodne ze względów komunikacyjnych, pogłębiało także kontakty misjonarzy z miejscową ludnością. Misjonarze z grupy krakowskiej prowadzili działalność głównie w diecezji krakowskiej i tarnowskiej, zaś księża z grupy wschodniej w diecezji lwowskiej, a później także przemyskiej. W 1906 r. grupa wschodnia została zlikwidowana. Kontrolę nad całością misji w Galicji sprawowała odtąd jedna osoba. Związane to było zapewne z osłabieniem ruchu misyjnego w Galicji, a skoncentrowaniem pracy misyjnej na terenach od niedawna dostępnych, tj. zaborze rosyjskim, czy diecezji chełmińskiej w zaborze pruskim.

3 Religijność ludowa w relacjach misjonarzy

Podstawową kwestią jaką należy rozstrzygnąć na początku tej części artykułu jest definicja religijności ludowej. Najwłaściwsze wydaje się określenie religijności rozumianej jako *podkultura religijna jakiejś kategorii społecznej, zawierająca w sobie zarówno subiektywną stronę religii, jak i jej zewnętrzne obiektywne manifestacje*¹². Religijność ludową można więc utożsamić z postawą religijną lub po prostu z pobożnością danej grupy ludności. W tym ujęciu jest to religia przeżywana przez ogół wierzących wyznania rzymskokatolickiego.

W XIX w. w Europie, w tym także na ziemiach polskich, następował proces przemiany tradycyjnego modelu religijności ludowej i krystalizowanie się nowej religijności, m. in. w kontekście wystę-

¹¹ Liber missionum.

¹² *Mały słownik religioznawczy*, Warszawa 1969 s. 378.

pujących w tym okresie przemian społecznych. Wpływ na ten fakt miały zmiany w systemie gospodarowania, w tym głównie masowa zmiana miejsc pracy, postępująca urbanizacja, ożywiona emigracja, ruchy rewolucyjne, rodząca się wówczas propaganda polityczna i wiele innych czynników, a wśród nich także niedostatki w działalności duszpasterskiej Kościoła katolickiego.

a. Opieka duszpasterska

Opis parafii

Decydujący wpływ na postawy religijne ludności miała opieka duszpasterska sprawowana przez kler katolicki. Była ona wykonywana przede wszystkim w ramach najniższych jednostek administracyjnych Kościoła – parafii.

Większość misji, które misjonarze przeprowadzili na terenie Galicji w latach 1867–1918 odbyła się w miejscowościach, w których znajdował się kościół parafialny (251 misji, co stanowiło 80,3% ogólnej ich liczby)¹³. Mieszkańcy mieli więc dogodny dostęp do miejsca kultu, a zarazem stała i systematyczną opiekę duszpasterską. 36 misji (10,4%) odbyło się w kościołach filialnych i w ekspozyturach. Były to placówki pomocnicze, wchodzące w skład parafii, a więc podlegające proboszczowi. Stan opieki duszpasterskiej ludności zgromadzonej wokół kościołów filialnych był zróżnicowany. Zdarzało się, że stale rezydowali przy nich wikariusze. Jednak zazwyczaj kilka takich kościołów znajdowało się pod opieką jednego księdza. Znacznie osłabieniu ulegała wówczas więź wiernych z duszpasterzem. Ponadto 11 misji (3,5%) misjonarze przeprowadzili w miejscowościach, w których istniały jedynie kaplice rzymskokatolickie.

Bez wątpienia najtrudniejsza sytuacja pod tym względem istniała w miejscowościach, w których nie było placówek Kościoła katolickiego. Misje organizowano w nich sporadycznie – stanowiły one zjawisko marginalne, bowiem zarejestrowano tylko 2 takie przypadki (0,6% ogółu misji). Jest to zrozumiałe ze względu na wymogi organizacyjne tej akcji – odpowiednie miejsce do wygłaszania kazań, spowiadania, mieszkanie dla misjonarzy.

Dziewięciokrotnie (2,9%) misje odbywały się w kościołach parafialnych obrządku grekokatolickiego, a czterokrotnie (1,3%) w kościołach filialnych tego obrządku. Przykładem może być misja z 1911 r.

¹³ Informacje o sieci parafialnej pochodzą z: *Gemeindelexikon*, t. 12: *Galicien*, Wien 1907.

w Synowódzku Wężym (pow. Stryj). Na terenach Galicji Wschodniej, gdzie ludność polska była przemieszana z ludnością ukraińską, było to nie do uniknięcia, biorąc pod uwagę bardziej rozbudowaną na tych terenach sieć parafialną grekokatolików.

Głównym ośrodkiem parafii był kościół. Istniały duże różnice pomiędzy kościołami miejskimi, małomiasteczkowymi i wiejskimi. We wsiach w których odbyły się misje były to przeważnie niewielkie i drewniane budowle, czasem zaniedbane, jak np. kościół w Kobylnicy (pow. Jaworów), o którym ks. Krzyszkowski pisał: *Niższy i mniejszy niż najlichsza chata włościańska, ma na sobie sygnaturkę w którą nie dzwonią z obawy, żeby się dach wraz z sygnaturką nie rozleciał*¹⁴. Osobliwością tego kościoła było również tabernakulum z „papendeklu” (tektury). Kościół w Husowie (pow. Łańcut) został przez ks. Truszkowskiego z powodu wielkości porównany do kostnicy cmentarnej¹⁵, zaś o kościele w Żulinie (pow. Stryj) pisano w relacjach: *W kościele biednie, ołtarze bardzo nędzne, organy nie grające, brak służby kościelnej*¹⁶. Taki stan kościołów nie był jedynie specyfiką powiatów wschodnich, również w Galicji Zachodniej zdarzały się parafie z zaniedbanymi kościołami. Wnętrze kościoła we wsi Dankowice (pow. Biała) zostało tak opisane przez ks. Sokołowicza: *W zakrystii można nogi połamać, stopnie u ołtarzy chwieją się jak huśtawka, a najzabawniejsze to dwie figury świętych Piotra i Pawła na wielkim ołtarzu, w które wbito dwa gwoździe i przypięto drut żeby się świece nie poobalały; z Apostołów akolitów porobili*¹⁷. Podobny stan kościołów wiejskich występował najczęściej w parafiach pozbawionych czasowo proboszcza lub w parafiach małych i biednych, gdzie nie starczało środków finansowych na utrzymanie ich w dobrym stanie.

Zaniedbanie wiejskich świątyń nie było zjawiskiem powszechnym. Większość zawartych w relacjach informacji na ten temat podkreśla, że były to kościoły małe, drewniane, ale starannie i czysto utrzymane¹⁸. Były one często zbyt małe, aby pomieścić wszystkich parafian, szczególnie w czasie misji. Frekwencja podczas misji była często niespotykaną nawet w czasie świąt. Zdarzały się przypadki, że w kościele z powodu ścisunku łamano ławki i konfesjonały¹⁹. O ile pogo-

¹⁴ ROZ 5:1899 s. 270–271.

¹⁵ ROZ 16:1910 s. 6–8.

¹⁶ ROZ 11:1905 s. 230–231.

¹⁷ ROZ 2:1896 s. 26.

¹⁸ ROZ 2:1896 s. 24–25; 6:1900 s. 254–256; 7:1901 s. 83–85, 157–158; 12:1906 s. 171–172.

¹⁹ ROZ 7:1901 s. 157–158.

da na to pozwalala, nauki misyjne głoszone więc przed kościołem lub na cmentarzu, wynoszono nawet konfesjonały na zewnątrz i tam spowiadano. W zimie ciasny kościół, pełen zaduchu, utrudniał pracę misjonarzom, a parafianom udział w nabożeństwie.

W miastach i miasteczkach kościoły były zwykle większe i lepiej utrzymane. W relacjach nie ma informacji o kościołach miejskich będących w złym stanie. Wyjątkiem był kościół w parafii Skole (pow. Stryj), który po pożarze został tak niedbale odbudowany, że po kilku latach groził zawaleniem²⁰. Pożar kościoła zmuszał często parafię do budowy nowego, zwykle większego. Wcześniej kościoły parafialne budowane były przez fundatorów: szlachtę, magnaterię, biskupów. Natomiast świątynie erygowane na przełomie XIX i XX w. powstawały często dzięki składkom społecznym, np. w Krzeszowie (pow. Żywiec)²¹. Misjonarze w relacjach rzadko pisali o stylu kościołów. Najczęściej wzmiankowanym jest styl „józefiński”, popularny w Austrii w drugiej połowie XVIII w., a będący odmianą klasycyzmu. W relacjach jest również mowa o stylu neogotyckim kościołów, rozpowszechnionym w architekturze przełomu XIX i XX w. Wyposażenie kościołów było bardzo zróżnicowane, misjonarze jednak zwracali głównie uwagę na czystość wnętrza.

Konserwacja kościoła była przede wszystkim obowiązkiem proboszcza. Często w opiekę tę włączali się parafianie, najczęściej poprzez datki na kościół lub fundowanie wyposażenia i sprzętów liturgicznych. O czystość świątyń dbali albo sami parafianie, albo opłacana osoba – kościelny. W relacjach misjonarskich osoby te są opisywane dość humorystycznie. Zdarzali się wyjątkowo sumienni kościelni, jak wspomniany przez ks. Krzyszkowskiego *stary kościelny pedant pod względem czystości i porządku, u którego na ołtarzach nie śmie żadna świeczka mieć sopli na sobie ani zbaczać od kierunku bezwzględnie pionowego*²².

Pod adresem organistów kierowali misjonarze zazwyczaj jeden podstawowy zarzut – nieumiejętność śpiewu. Wydaje się, że było to zjawisko powszechne; we relacjach tylko raz jest mowa o dobrym organiście²³. Na ogół zaś opinie o organistach brzmiały: *Na wolarza chybaby się ten człowiek zdał, a organistostwa się czepił; organista tutejszy, który gdy zaśpiewa, to niewiadomo czy podziwiać jego głos*

²⁰ ROZ 11:1905 s. 144–148.

²¹ ROZ 3:1897 s. 60–67.

²² ROZ 6:1900 s. 21–22.

²³ ROZ 6:1900 s. 21–22.

*trombonowy, czy się zanosić od śmiechu*²⁴. Jest to o tyle szczególne, że misjonarze często chwalili piękny śpiew ludności, jakby nie zależał on od umiejętności organisty.

W relacjach wspomniano również o budynkach stanowiących własność parafii. Były to zazwyczaj plebania przeznaczona dla proboszcza, tzw. wikarówka – jeśli w parafii był wikariusz, występująca rzadziej „organistówka” oraz budynki gospodarcze.

W prawie wszystkich miejscowościach, w których były kościoły parafialne, znajdowały się również plebanie. Tylko w Chodorowie (pow. Bóbrka) w 1892 r. proboszcz mieszkał w wynajętym domu, a misjonarze w *starej, zgniłej lepiance nad stawem*. Często stan plebanii pozostawiał wiele do życzenia, co ciekawe, zazwyczaj nie było to związane z wyglądem kościoła. Kościół był np. duży i zadbane, a plebania *chałupina nędzna* jak w Gilowicach (pow. Żywiec)²⁵. W tym przypadku chłopi w czasie misji postanowili wybudować nową plebanię na miejscu karczmy. Czasem sam biskup nakazywał parafianom budowę plebanii; miało to miejsce w przypadku najgorszych warunków mieszkaniowych księży. Ruch budowlany był dość ożywiony jeśli chodzi o budynki parafialne; w wielu relacjach są informacje o wybudowaniu lub odnowieniu plebanii czy budynków gospodarczych²⁶.

O ile sytuacja mieszkaniowa proboszczów była na ogół dobra, o tyle w gorszych warunkach żyli wikariusze. Mieszkali na plebanii bądź w osobnych budynkach. Stan *wikaryjek* czy *wikariówek* był zróżnicowany, a misjonarze mieli okazję zapoznać się z nim, gdyż sami tam nocowali. W miejscowości Osiek (pow. Biała) wikariusz zajmował połowę domu, zaś w drugiej połowie mieściła się kancelaria gminna. Były tam *ściany przesiąkłe od fajek i wyziewów chłopskich, piec rozwalony, stare okrycia na noc*²⁷. Takie warunki utrudniały prowadzenie działalności duszpasterskiej, mogły także powodować nadmierne zajmowanie się księży sprawami budowlanymi czy materialnymi.

Niedostateczne zaplecze parafii, szczególnie we wsiach na terenach wschodnich, utrudniało wypełnianie obowiązków duszpasterskich. Pociągało to za sobą obniżenie poziomu religijności wiernych. Podejmowanie działań w tym zakresie, znaczny ruch budowlany, często inspirowany przez parafian, świadczył o rodzącym się zrozumieniu dla tych potrzeb parafii.

²⁴ ROZ 11:1905 s. 38–41; 6:1900 s. 247–249.

²⁵ ROZ 1:1895 s. 219–222.

²⁶ ROZ 12:1906 s. 171–172; 2:1896 s. 34.

²⁷ ROZ 4:1898 s. 37–42.

Miejscowy kler w opiniach misjonarzy

Autorzy relacji rzadko wypowiadali się na temat miejscowego kleru. Tylko w odniesieniu do 114 miejscowości wspomniano o proboszczu, bądź wikariuszu. 77% tych opinii jest pozytywnych, zaś 23% ocen kleru miejscowego jest negatywnych. Procent ocen negatywnych jest dość wysoki, biorąc pod uwagę wewnętrzną solidarność tej grupy i autocenzurę, która ograniczała publikowanie w czasopiśmie negatywnych opinii o księżach. Faktem jest, że najbardziej krytyczne opinie są jedynie w „Liber missionum”, która była niedostępna szerszemu gronu czytelników. Pojawienie się krytycznych ocen księży diecezjalnych jest bardzo cenne, pozwala bowiem zasygnalizować problemy występujące w relacjach duszpasterz – parafianie.

Najczęstszą, zauważaną przez misjonarzy, przeszkodą w dobrym wypełnianiu obowiązków duszpasterskich był podeszły wiek lub stan zdrowia proboszcza. Ciężka i długotrwała choroba uniemożliwiała wykonywanie tych obowiązków. Tak było np. w Tymowej (pow. Brzesko), gdzie proboszcz był sparaliżowany. Dobrze, jeśli w parafii był wikariusz lub czasowy zastępca, który spełniał obowiązki duszpasterskie. Zastępca nie zawsze jednak sumiennie wywiązywał się ze swych obowiązków, czasem, jak najemnik – szkodził parafii²⁸.

Zły wpływ na stan religijności parafii wywierali również księża, kierowani na placówkę „za pokutę”. Tak było z Jeleśnią (pow. Żywiec), gdzie jako proboszczów przysyłano księży czeskich, zwykle byłych kapelanów wojskowych. W okresie gdy były tam misje, stan ten uległ już zmianie, ciągle jednak widoczne było duże zaniedbanie religijne w tej parafii²⁹. Pod adresem niektórych księży sformułowano w relacjach zarzut braku energii i inicjatywy. Czasem księża miejscowi określani byli jako dziwacy, np. w parafii Jasień (pow. Brzesko) ksiądz, dawny profesor teologii moralnej, swoim awanturniczym charakterem powodował wzburzenie parafian³⁰. Ksiądz ze Złotej (pow. Brzesko) opisany był jako człowiek skąpy, *zdziczałych obyczajów*, nie potrafiący wypełnić obowiązków duszpasterskich³¹. Fatalny wpływ na parafian miały przykłady niemoralnego życia księdza. Tak było w Tymbarku (pow. Limanowa), gdzie *zepsuty kapłan utracony z probostwa (...)* jawnie gorszące życie prowadząc i uwodząc masy do złego przyczyniał się do obniżenia autorytetu kleru i demoralizacji wiernych³².

²⁸ ROZ 9:1903 s. 247.

²⁹ ROZ 9:1903 s. 21.

³⁰ ROZ 1:1895 s. 158–159; Liber missionum.

³¹ ROZ 13:1907 s. 32–33.

³² ROZ 9:1903 s. 236–239; Liber missionum.

Krytyka miejscowego kleru była dość ostrożna, ograniczała się bowiem do przedstawiania przykładów zaniedbań w pracy duszpasterskiej czy wad charakteru. Zdecydowanie bogatszy w relacjach jest obraz pozytywnej działalności miejscowych księży. Misjonarze zwracali szczególną uwagę na wywiązywanie się z obowiązków względem wiernych. Z uznaniem pisali o dobrych kaznodziejach: *Kaznodzieja ludowy pierwszej wody i gra na sercach narodu jak mistrz*³³; *Sama postawa tego starca wyschłego litość wzbudza – zdawałoby się że dwóch słów nie wystęka, a kiedy przemówił cały kościół napętnił się płaczem, i nam samym ciepło się zrobiło*³⁴. Misjonarze cenili również tych proboszczów i wikariuszy, którzy *nauczali przystępnie*³⁵, byli gorliwi, pobożni i pracowici. Najlepszą wizytówką dobrego księdza był fakt, że *jego lud często się spowiada i co dobrym jest znakiem najchętniej u swego pasterza*³⁶. Było to rzadkością, gdyż największym według relacji powodzeniem wśród penitentów cieszyli się misjonarze lub obcy księża pomagający w spowiadaniu podczas misji.

Liczne wzmianki mówiły o tym, iż duszpasterze cieszyli się w okolicy dużym szacunkiem. Byli dla ludności nie tylko opiekunami duchownym, ale również *burmistrzem i radnym i prawnikiem i adwokatem*³⁷. Zauważano dobre maniere i ogładę towarzyską miejscowych księży. Pisząc o księdzu z Krzeszowa (pow. Żywiec) tak opisywano jego zalety: *Na plebanii swobodny, miły, uprzejmy jakby do naszego Zgromadzenia należał*³⁸.

Należy jeszcze wspomnieć o akcji społeczno-gospodarczej, którą kler na terenie Galicji prowadził szczególnie intensywnie. Działalność ta wyrażała się głównie w organizowaniu kółek rolniczych oraz kas oszczędnościowych typu Raiffeisena lub Stefczyka³⁹. Szczególnym bodźcem do tej działalności dla księży diecezji tarnowskiej była kurenda biskupa tarnowskiego Ignacego Łobosa z 1896 r., zachęcająca do prowadzenia akcji społecznej, m. in. poprzez zakładanie bibliotek ludowych, czytelni, bazarów i kółek rolniczych.

Sporadycznie wzmiankowana była w relacjach działalność polity-

³³ ROZ 5:1899 s. 77–80.

³⁴ ROZ 2:1896 s. 210–213.

³⁵ ROZ 2:1896 s. 207–209.

³⁶ ROZ 3:1897 s. 67–70.

³⁷ ROZ 5:1899 s. 184–185.

³⁸ ROZ 13:1907 s. 38–40.

³⁹ Były to kasy typu oszczędnościowo-pożyczkowego, w których udzielano krótkoterminowych kredytów osobistych. Ich klientami byli przede wszystkim chłopi.

czna księży. Jedynie proboszcz z Trembowli, znany w całym kraju ze swej gorliwości i wielkiego rozumu był wicemarszałkiem tego powiatu ⁴⁰.

Misjonarze wielką wagę przywiązywali do dobrej pracy duszpasterskiej miejscowego kleru. *Praca taka ustawiczna gorliwego pasterza więcej robi dobrego niż misja (...) a parafia pod okiem kapłana secundum cor Dei rozwija się jak kwiatki na bujnej ziemi przy wiosennym słończku* ⁴¹. Podsumowaniem tych uwag mógłby stać się obraz idealnego kapłana, za jakiego uznali misjonarze proboszcza ze Szczawnicy (pow. Nowy Targ): *Zrobił na nas wrażenie jako wzór kapłana – duszpasterza, jako prawdziwy Homo Dei. Talent niezwykle (...) w nauczaniu, śpiewie, ceremoniach, wzorowy. W naukach umie się zniżyć do pojęcia maluczkich, a zarazem zadowolić wymagania wybrednej inteligencji, a wszystko nacechowane jakimś osobliwym namaszczeniem. Umie i karcić gdy tego potrzeba, a wtenczas się zdaje że gromy synajskie biją. Wielki amator śpiewu i muzyki utworzył tu chór dotąd składający się ze samych żeńskich głosów (...) łatwo zrozumieć, że taki kapłan musiał pozyskać miłość i poważanie powszechne. Parafian swoich pilnuje jak źrenicy oka, zbytki obcych (...) chłocze bez miłosierdzia, inteligencja naganę nieraz od niego otrzymała: swoi go lubią i słuchają, obcy się boją i szanować muszą* ⁴².

W opinii misjonarzy wielu księży gorliwie spełniało swoje obowiązki duszpasterskie, biorąc przy tym udział w akcjach społeczno-gospodarczych. Niedostatki w opiece duszpasterskiej wynikały, według nich, raczej z rozległości parafii oraz wakatu na stanowisku proboszcza lub podeszłego wieku księży. Należy jednak pamiętać, że jest to ocena nie w pełni obiektywna.

b. Życie religijne wsi

Ocenę tego problemu utrudniają nieuchwytność i niewymierność zjawisk moralnych związanych z życiem religijnym oraz fakt, że podstawę do określenia świadomości religijnej ludu stanowią wypowiedzi osób z jednej grupy społecznej – kleru. Opierając się na relacjach misjonarzy można scharakteryzować te aspekty religijności, które dawały się zauważyć w czasie misyjnych kazań, nabożeństw czy spowiedzi ludności. Opisy religijności parafian zawierały również informacje dostarczane przez proboszczów, przed misją lub w jej trakcie.

⁴⁰ ROZ 7:1901 s. 94–95.

⁴¹ ROZ 9:1903 s. 243–244.

⁴² ROZ 2:1896 s. 202.

Przejawy religijności w czasie misji

Pierwsze informacje o stanie pobożności w parafii misjonarze otrzymywali już w czasie powitania ich przez ludność i duszpasterza. Rzadziej odbywało się ono na dworcu kolejowym, zazwyczaj miało miejsce przed kościołem lub plebanią ⁴³. W procesji prowadzono misjonarzy do kościoła. Czasem ludność wiwatowała na cześć księży, strzelając z moździerzy i bijąc w dzwony. Sporządzano nawet specjalne bramy tryumfalne, mające uświetnić przyjazd misjonarzy. Ich przybycie było dla parafii przeżyciem nie tylko religijnym, ale również rzadkim, a przez to ciekawym wydarzeniem. Nic więc dziwnego, że na rozpoczęcie misji przychodziło wiele osób, a w czasie przejazdu misjonarzy kobiety wychodziły na drogę, aby ich *obejrzeć sobie* ⁴⁴.

Rozpoczęcie misji odbywało się w określonym porządku. Niekiedy, z inwencji proboszcza, wzbogacano nabożeństwo o nowe elementy, np. w Sokołowie (pow. Stryj) parafianie nieśli w rękach zapalone świece, zaś przy ołtarzu białe ubrane dziewczynki trzymały lilie ⁴⁵.

Nie zawsze jednak frekwencja na rozpoczęciu misji była dobra. Kilkakrotnie zdarzało się, że na pierwszym nabożeństwie zjawiało się kilka osób. Było tak nawet w tych miejscowościach, gdzie później tłumnie przychodzono na nauki. Zależało to od doinformowania parafian, szczególnie tych z bardziej odległych osad, a także nastawienia ludności do misji. To zaś przedstawiało się różnie. Jak pisał ks. Sokołowicz o misji w Stryszowie (pow. Wadowice), *część parafian, buntowanych oczywista przez Żydostwo, pomrukiwała że na misję nie pójda bo im to nie ciekawe, a tu prace pilnie w polu czekają*, lub o misji w Krakowie z 1897 r.: *Na wielki zapal i zainteresowanie misją tu się nie zanosilo* ⁴⁶. We wsiach i małych miasteczkach funkcję propagandową spełniały często kobiety. Pojawiały się one zazwyczaj pierwsze w kościele, i potem zachęcały innych do misji: *Drugich dobrze naganiają – jak te dzwony, co choć same na wieży wiszą, jednak ludzi do kościoła swoimi jękami zwołują* ⁴⁷. Frekwencja i skuteczność misji zależały także od tego, czy miejscowy kler przygotował odpowiednio wiernych do misji. Nie było to zjawisko powszechne; w relacjach tylko kilkakrotnie mówi się o takiej działalności księży. W Siedliskach (pow. Pilzno) proboszcz już miesiąc przed

⁴³ ROZ 4:1898 s. 225–227; 6:1900 s. 91–97.

⁴⁴ ROZ 6:1900 s. 27–28; 9:1903 s. 247.

⁴⁵ ROZ 11:1905 s. 148–149.

⁴⁶ ROZ 3:1897 s. 37–42; 4:1898 s. 18–25.

⁴⁷ ROZ 3:1897 s. 37–42.

misją nakazał odmawianie różańca w domach, zaś w kościele modlił się z ludnością w intencji misji.

Zdarzało się, że gorliwość parafian zaskakiwała misjonarzy. W Paźtówicach (pow. Chrzanów) misjonarze zapowiedzieli, aby wierni przyszli do kościoła nazajutrz *jak na roraty* i już o 3.30 następnego dnia misjonarze usłyszeli, *jak babki pod kościołem godzinki śpiewają*⁴⁸. Przeważnie jednak punktualność była słabą stroną parafian. *Często napotkać można parafie ciężkie, że ludzie ani ściągając na nabożeństwo i zwykle się schodzą dopiero około tej godziny jak się zwykle w niedziele nabożeństwo zaczyna* — pisał ks. Sokolowicz⁴⁹.

Stopień zaangażowania i frekwencja parafian w czasie misji były bardzo zróżnicowane. Zwykle misjonarze oceniali liczbę ludności jako *dużą*. Często były opinie: *Lud garnął się do kościoła chętnie, lud ochoczy, gorący, skory*. W Jezierzanach (pow. Borszczów) o powodzeniu misji świadczył np. fakt, że *wejście na ambonę zawsze napchane [było] babkami które niedosłyszą*⁵⁰. Trudno na podstawie tak nieścisłych informacji, czy przybliżonej liczby spowiedzi, stwierdzić, jaka była faktyczna frekwencja podczas misji. Zdarzało się, że wpływały na nią również czynniki pozareligijne. W Łukawcu (pow. Cieszanów) naczelnik gminy *spędzał ludzi na misje*⁵¹, zaś w Niepołomicach (pow. Bochnia) żandarmi przyprawiali na misję kilku pijaków i *zaniedbanych żebraków*⁵².

Stosunek miejscowych władz był zazwyczaj przychylny misji i misjonarzom. Szczególnie popierano prowadzoną przez nich akcję trzeźwości. O frekwencję w kościele troszczył się więc nie tylko proboszcz, często nawet sami parafianie zachęcali sąsiadów czy znajomych do uczestnictwa w misji. W miastach zdarzały się przypadki organizowania składek, aby najbiedniejsi rzemieślnicy również mogli wziąć udział w misji⁵³. Zdarzało się, że księża notowali po misji: *Zamiast przyjść do kościoła, podokazywali trochę w cerkwi, postali na drodze przy kramach, a pod wieczór poszli do karczmy, przepelnionej od rana*⁵⁴. W takich przypadkach misja była dla wsi raczej okazją do towarzyskich spotkań niż jakichkolwiek przeżyć religijnych. Problemy takie nie występowały jednak często.

⁴⁸ ROZ 2:1896 s. 207–209.

⁴⁹ ROZ 2:1896 s. 208.

⁵⁰ ROZ 9:1903 s. 25–33.

⁵¹ ROZ 5:1899 s. 268–270.

⁵² ROZ 6:1900 s. 67–76.

⁵³ ROZ 7:1901 s. 211–212.

⁵⁴ ROZ 4:1898 s. 90–92.

O poziomie religijności, oprócz frekwencji, świadczył także sposób przyjmowania nauk misyjnych. Nie zawsze w czasie nauk w kościele panowała cisza⁵⁵. Czasami misja nabierała niemal charakteru wieceu politycznego, jak w Sołotwinie (pow. Bohorodczany), gdzie w czasie kazań misyjnych na placu przykościelnym parafianie krzykali: *Stawno, dobre choworyte, jegomość to wsio prawda*⁵⁶. Emocjonalny odbiór kazań nie był rzadkością, często podczas ich wygłaszania rozlegał się płacz. Zachowanie takie było interpretowane przez księży jako dowód głębokiego przejęcia się słowami kaznodziei i znak wskazujący na pozytywne skutki misji. O odbiorze kazań przez chłopów, tak pisano w „Rocznikach”: *Wszystko co mówił kaznodzieja odbijało się na twarzach słuchaczy. Raz smucili się tym co słyszeli, to znów uśmiech błyszczał w ich oczach, to spuszczały głowy zawstydzeni, czasem z dumą się prostują, czasem zamyślą się głęboko i usta otworzą, a niekiedy aż chrząkną, bo dostali gorzką pigułkę, ale dowcipnie owiniętą*⁵⁷.

Stosunek do kazań misyjnych był niekiedy dość powierzchowny: *Wpadną do kościoła, posłuchają jednej nauki, radziby co tchu odbyć — dalejże w góry*⁵⁸. Bywało, że kobiety w czasie jarmarku przychodziły do kościoła z żywymi kurczakami. W takich przypadkach praktyki religijne były wypełniane raczej z przyzwyczajenia niż z prawdziwej pobożności.

Wśród tych praktyk, jedną z najważniejszych w czasie misji była spowiedź. W tej fazie misji misjonarze prosili proboszcza o pomoc spowiedników z okolicy. Nie zawsze okoliczni księża reagowali na nie, i z powodu ich braku część parafian nie mogła przystąpić do spowiedzi⁵⁹. Rzadkie zaś były sytuacje odwrotne, aby misjonarze nie mieli kogo spowiadać. Tak było np. w Kościejowie (pow. Lwów): *Co nam się jeszcze nigdzie nie zdarzyło, nie było i kogo spowiadać*⁶⁰. Parafianie poważnie traktowali sakrament pokuty, byli do niego dobrze przygotowani, czasem mieli *pisane grzechy; i to nie karteczka lub dwie, ale formalne zeszyty*⁶¹.

Inną swego rodzaju manifestacją uczuć religijnych było zakończenie misji i pożegnanie misjonarzy. Nawet jeśli w czasie misji frekwencja była mizerna, jej zakończenie gromadziło większość para-

⁵⁵ ROZ 11:1905 s. 144–148; 16:1910 s. 6–8.

⁵⁶ ROZ 9:1903 s. 19–20.

⁵⁷ ROZ 16:1911 s. 283.

⁵⁸ ROZ 5:1899 s. 150–194; 3:1897 s. 43–44.

⁵⁹ ROZ 4:1898 s. 92.

⁶⁰ ROZ 1:1895 s. 34–36.

⁶¹ ROZ 11:1905 s. 232–235.

fian. Nabożeństwo kończyło się postawieniem krzyża misyjnego, który był traktowany jako *wizytówka parafii*. Zazwyczaj był on dębowy, kilkumetrowej wysokości, ufundowany bądź przez właściciela majątku, bądź przez parafian. Raz, wskutek nieporozumienia sporządzono nawet dwa krzyże misyjne. Krzyż misyjny umieszczany był zazwyczaj na placu przykościelnym. Zdarzało się, że wcześniej obnoszono go w procesji po wsi jako *przeproszenie za grzechy*, co było już własną inicjatywą parafian. Często zakończenie misji uświetniały jeszcze dodatkowe uroczystości, jak np. poświęcenie nowego dzwonu czy budynku kółka rolniczego⁶². Misjonarzy żegnał proboszcz, a niekiedy i wójt gminy. Odjazdowi misjonarzy towarzyszyła konna banderia, niekiedy grała orkiestra, strzelano z moździerzy i puszczano sztuczne ognie⁶³. Tak wyglądał opis pożegnania księży w Czyszkach (pow. Lwów): *Rozległ się taki płacz i krzyk, iż robiło to na nas rozczulające wrażenie, mimo iż niejednej takiej sceny byliśmy świadkami, bo tu pożegnanie było serdeczniejsze od innych. Rzucano się nam do nóg, a gdyśmy już wyruszyli z probostwa jeszcze długo wołano „Bóg zapłać” i wywijano chustkami i wzrok ich odprowadzał nas dopókiśmy im z oczu nie zniknęli*⁶⁴.

We wszystkich omówionych dotąd praktykach religijnych uwidacznia się zamiłowanie do rozbudowanego ceremoniału, szczególnie widoczne w czasie powitania i pożegnania ekipy misyjnej. Ceremoniał ten miał akcentować wagę przeżycia religijnego. Było to charakterystyczne dla ówczesnej religijności, podkreślającej w sposób szczególny zewnętrzne formy kultu.

Następstwa działalności misyjnej

Wpływ misji na pobożność parafian trafnie charakteryzują listy proboszczów, publikowane na łamach „Roczników”. Po misji w Budzanowie (pow. Trembowla) proboszcz pisał: *Pobożność i obyczajność podnosi się, trzeźwość się utrzymuje, po jarmarkach nie włóczą się tak często. Dobrobyt, w domu spokój, życie przykładne i rządne uderza mnie w czasie wizyty (...) W kościele zawsze pełno, ofiarność się podwoiła – ornat za 500 koron sprawili, na drugi zbierają. Słowem dbałość o duszę, o rodzinę i kościół jest pocieszającym znamieniem po misji*⁶⁵. O skutkach misji w Bodzanowie (pow. Wieliczka) pisano: *Ludkowie*

*codziennie (...) nie omijają misyjnego krzyża, a w niedzielę widziałem wielu na deszczu i błocie modlących się (...) Nawet na Chrzcie św. ciągle się tylko Jakuby i Józefy sypią, Ryszarda tylko imię jakoś im trudno przychodzi zapamiętać*⁶⁶. Misję bowiem prowadzili w tej parafii księża: Józef Sokołowicz, Jakub Konieczny i Ryszard Kudlek.

Najbardziej widocznym efektem misji była, choćby czasowa, poprawa stanu trzeźwości parafian. W relacjach podkreślano także poлюбowne rozstrzyganie sporów sądowych. W Regulicach (pow. Chrzanów), znanych w okolicy z zamiłowania do kłótni i procesów, pod presją misjonarzy wycofano po misji prawie 50 pozwów sądowych⁶⁷. Zdarzały się także humorystyczne efekty misji. We wsi Babice (pow. Chrzanów) po misji chłopci wykopali proboszczowi nieodpłatnie ziemniaki, co zostało opisane w liście do misjonarzy⁶⁸. W wielu parafiach misja była bodźcem do zakładania bractw i stowarzyszeń religijnych, umacniających odnowę religijną parafii. Czasem po misji pobożność *wchodziła w modę* do tego stopnia, że pojawiała się bigoteria.

Nie zawsze jednak skutki misji były zauważalne. Większość relacji informuje o nich, co daje podstawę do stwierdzenia, iż misja miała realny wpływ na poziom religijności ludowej i często była skutecznym środkiem odnowy religijnej parafii.

Religijność ludowa

Omawiając pobożność ludności, misjonarze dużą wagę przywiązywali do wad i przywar najczęściej występujących w parafii. Najbardziej powszechnymi wadami napotykanymi w parafiach objętych misjami było pijaństwo, skłonność do kłótni i bijatyk oraz obojętność religijna. Ta ostatnia przejawiała się w zaniechaniu uczestnictwa w mszy niedzielnej, co przeważnie było spowodowane pracą w polu. Do obojętności religijnej zaliczano także nieprzestrzeganie obowiązku spowiedzi wielkanocnej. Rzadkie były natomiast przypadki tak rażącego zaniechania religijnego jak np. w Harbutowicach (pow. Wadowice), gdzie osoby w wieku dwudziestu lat nie przystąpiły do pierwszej Komunii świętej⁶⁹.

Ponadto wśród najczęściej wymienianych grzechów znajdowały się: *niemoralność*, o której wnioskowano na podstawie ilości nieślubnych dzieci w parafii, *pycha*, zarozumiałość oraz skłonność do wystawne-

⁶² ROZ 13:1907 s. 35–37; 5:1899 s. 245–253.

⁶³ ROZ 1:1895 s. 223–226; 2:1896 s. 19–24; 7:1901 s. 68–69.

⁶⁴ ROZ 1:1895 s. 33.

⁶⁵ ROZ 9:1903 s. 16.

⁶⁶ ROZ 6:1900 s. 87.

⁶⁷ ROZ 4:1898 s. 95–96; 10:1904 s. 146–152.

⁶⁸ ROZ 4:1898 s. 96–99.

⁶⁹ ROZ 7:1901 s. 81–83.

go życia. Częstym zjawiskiem były kradzieże, w tym szeroko rozpowszechniona nielegalna ścinka drzew oraz *wypasanie*, czyli korzystanie przy wypasie zwierząt z cudzych pól. Misjonarze upominali także tych parafian, którzy byli *rozpolitykowani*: ulegali wpływow socjalistycznym lub ruchu ludowego, oraz obniżali autorytet miejscowego kleru. Osoby takie określano jako *nowoczesnych wichrzycieli* lub *postępowców*.

Trudno ocenić, jaki poziom wiedzy religijnej i pobożności był uważany przez kler za wystarczający. W relacjach misjonarze chwaliли parafie, w których chętnie przychodzono do kościoła: *Tylko krzyknąć, że coś ciekawego w kościele, to i o północy przylecą*⁷⁰. Pozytywnym przejawem religijności był szacunek i *przywiązanie* do miejscowego księdza oraz ofiarność na rzecz parafii. Misjonarze podzielali w tym względzie stanowisko hierarchii kościelnej, która głosy krytyczne pod adresem duchownych traktowała jako atak na *świętą wiarę katolicką*. Dobra opinia o religijności parafii brała się także z oceny udziału wiernych w nabożeństwach, śpiewaniu pieśni, zwłaszcza Gorzkich Żali oraz umiejętności odmawiania różańca i znajomości katechizmu. O takich parafiach pisano: *Lud piękny, pobożny jak w zakonie jakim (...) wyuczony nie przesadnie, ale w sam raz; (...) miejscowość położona w kotlinie skryła się jak fiołek w trawę: takie tu wszystko skromne, ciche, a jednak i umysłowo dobrze rozwinięte i cnotliwe*⁷¹.

Potoczne formy kultu wzbogacała działalność bractw i stowarzyszeń parafialnych. Najpopularniejszym z nich było Bractwo Trzeźwości. Według szacunku opartego na relacjach misyjnych, występowało ono w 1/3 miejscowości objętych misjami. Dużą popularnością cieszyły się związki typu bractw, zaspokajające potrzeby doskonalenia wewnętrznego. Były to przede wszystkim bractwa różańcowe: Żywy Różaniec oraz Różaniec Wieczny, zwany także różańcem nieustającym. Funkcjonowały one w ponad 50 miejscowościach objętych misjami, a ich popularność wiązała się z silnym w katolicyzmie ludowym kultem maryjnym. Mniej liczne były: Apostolstwo Modlitwy (19 miejscowości), Arcybractwo Serca Pana Jezusa (10 miejscowości), oraz istniejące w kilku miejscowościach – III Zakon Św. Franciszka, Adoracja Najświętszego Sakramentu, Stowarzyszenie Przenajświętszej Rodziny, Dzieło Św. Dzieciństwa Pana Jezusa, Stowarzyszenie Dzieci Maryi pod opieką Niepokalanej Bogarodzicy, Sodaliczka Mariańska i Związek Katolicki. Należy dodać, że misjonarze w cza-

⁷⁰ ROZ 2:1896 s. 34.

⁷¹ ROZ 6:1900 s. 89–90.

się akcji misyjnej promowali wstępowanie do bractw i stowarzyszeń, szczególnie popierając Bractwa Różańcowe i Bractwo Trzeźwości.

Na terenie Galicji, w miejscowościach objętych misjami Zgromadzenia, funkcjonowało niewiele charytatywnych stowarzyszeń katolickich. W kilku miejscowościach działały Towarzystwa Pań Miłosierdzia oraz Konferencje Św. Wincentego zajmujące się działalnością dobroczynną. Misjonarze zauważyli jednak, że *lud ma mało poczucia miłosierdzia dla chorych, nie mogą wprost zrozumieć potrzeby zajmowania się obcymi chorymi*⁷². Ta cecha mentalności chłopskiej oraz brak zainteresowania ze strony duszpasterzy wpływały zapewne na słabe funkcjonowanie tego typu stowarzyszeń. W miastach działały natomiast stowarzyszenia katolickie o charakterze zawodowym. Głównym ich zadaniem było przeciwdziałanie wpływow socjalistycznym wśród robotników.

Tradycyjną religijność ludową, oprócz działalności stowarzyszeń i bractw, wzbogacały nowe praktyki religijne, popularyzowane również w czasie misji. Zgodnie z ogłoszonym przez papieża Piusa X w 1905 r. dokumentem *O częstej Komunii wiernych*⁷³ propagowano tę praktykę w parafiach. Nowością było także noszenie Cudownego Medalika, czyli Medalika Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Został on objawiony siostrze Katarzynie Laboué w 1830 r. i miał zapewniać szczególną opiekę Bożą wszystkim noszącym go i oddającym cześć Matce Boskiej. W czasie misji Cudowne Medaliki były rozdawane uczestnikom, którzy traktowali je jako pamiątkę misyjną. Propagowano również noszenie szkaplerzy⁷⁴: Karmelitańskiego, Męki Pańskiej, Niepokalanego Poczęcia i Najświętszego Serca Pana Jezusa, z którymi wiązały się inne praktyki religijne (np. modlitwy, abstynencje) oraz odpusty. Szkaplerze były szczególnie popularne w Galicji Wschodniej, gdzie przyjmowali je nawet grekokatolicy. Brak natomiast w relacjach informacji o czytelnictwie czasopism katolickich.

Przedstawiając ten ogólny zarys problemu religijności ludowej, nie sposób na podstawie informacji pochodzących tylko z jednego źródła (obserwacje misjonarzy), scharakteryzować wszystkie aspekty tego zagadnienia. Można natomiast wyróżnić najbardziej charaktery-

⁷² ROZ 17:1911 s. 279–283.

⁷³ J. Myszoł, *Życie religijno-moralne w dekanacie pszczyńskim w końcu XIX i początku XX wieku*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” t. 2:1978 s. 265–284.

⁷⁴ Szkaplerz składa się z dwóch kawałków sukna połączonych tasiemką lub sznurkiem. W celu zapewnienia specjalnych łask, należy go nosić oraz spełniać określone praktyki.

styczne elementy religijności ludowej. Podstawową wśród nich była potrzeba masowego uzewnętrznienia przeżycia religijnego, czyli ekspozycja zewnętrznych form kultu. Zauważali to misjonarze, pisząc: *Religię znają tu po większej części, zwłaszcza starsi, tylko z obchodów, procesji i odpustów, a zewnętrzne praktyki religijne są dla nich ważniejsze niż przykazania i wiara*⁷⁵.

Istniała wśród ludu silna kontrola społeczna, egzekwująca tradycyjne zachowania religijne, np. chodzenie do kościoła na niedzielne nabożeństwo, praktykowanie postów. Pojawia się pytanie, w jakim stopniu praktyki religijne wyrażały treści religijne, a w jakim były wyrazem konformizmu wobec opinii społecznej? Wśród miejscowości objętych misjami istniało wiele parafii wiejskich, których wysoki poziom religijności i stopień zaangażowania w misję przeczyłby takiemu stwierdzeniu. Trudno jednak na podstawie tak wyrywkowych badań formułować oceny wartościujące.

Religijność ogółu wiernych Kościoła katolickiego reprezentowała w tym okresie tradycyjny model kultury religijnej. Pojawiały się już jednak symptomy wskazujące na rozpoczęcie się procesu przebudowy tego modelu, jak np. nowe praktyki, czy nasilający się ruch stowarzyszeń religijnych.

4 Mieszkańcy Galicji w relacjach misjonarzy

Misjonarze, którzy przede wszystkim zwracali uwagę na życie religijne w parafiach, zauważali i notowali również w relacjach wiele innych przejawów życia ówczesnej Galicji. Ludność Galicji postrzegali nie tylko jako grupy parafian, lecz także w szerszym kontekście stosunków narodowościowych czy wyznaniowych. W relacjach rzadko pojawiały się konkretne osoby; opisy dotyczyły zwykle grup ludności, a cechy przypisywane im są w pewnym stopniu generalizacją.

a. Stosunki narodowościowo-wyznaniowe

Ukraińcy

W Galicji na przełomie XIX i XX w. ludność ukraińska stanowiła 42% ogółu mieszkańców. Była to głównie ludność wiejska, skłonna przede wszystkim w Galicji Wschodniej (62,5% ogółu ludno-

⁷⁵ ROZ 2:1896 s. 213–215; 12:1906 s. 35–39.

ści)⁷⁶. Stosunki polsko-ukraińskie w Galicji stanowiły złożony problem, wiązało się to z różnymi wyznaniem obu narodowości.

Problemy związane z ludnością ukraińską, czyli jak określano ich ówczesnie z Rusinami, znalazły odbicie również w relacjach misyjnych. Informacje zawarte w nich dotyczą jednak wyłącznie problemu narodowościowego. Obraz ludności ukraińskiej w relacjach jest zgodny z typowym w tym okresie widzeniem tej ludności. Traktowano ich jako *lud tępy, zuchwały, czy zaspany lud ruski*⁷⁷. O mieszkańcach Magierowa (pow. Rawa Ruska), który to teren określono jako *czysta Ruś*, misjonarze pisali: *Jakaś nieufność w twarzach i oczach, nikt z przechodzących Boga nie pochwali ani się nie skłoni*⁷⁸. Na ogół jednak misjonarze określali stosunki panujące między ludnością obu obrządków jako poprawne. Wielokrotnie notowano udział w misji Rusinów oraz pomoc księży unickich w spowiedziach⁷⁹. Misja była więc dość często na terenach wschodnich traktowana jako przedsięwzięcie wspólne. Ludność polska i ukraińska przychodziły na nią za zgodą kleru obu obrządków. Jak pisano w relacjach: *Ksiądz proboszcz grekokatolicki przekonał się do misji, a i Rusini przychodzili tłumnie*⁸⁰. Pewne problemy wynikały z nieco innego obrzędu; na przykład spowiadanie przez księży unickich nie zawsze było dobrze odbierane przez ludność polską. Po misji w Wojniłowie (pow. Kałusz) misjonarze pisali: *Przyszli ruscy księża do pomocy w słuchaniu spowiedzi; zabrakło komży więc niektórzy nasi w samych stółach spowiadali; ruscy też nie przynieśli swoich stół, tylko w naszych słuchali. Jedna z Mazurek [tak nazywano mieszkańców nizinnych terenów Galicji] poszła do spowiedzi do ruskiego księdza myśląc, że to taciński. Po spowiedzi odlatuje niespokojna, biega za nami po kościele: „A bójcie się Boga Jegomości, ratujcie mnie; ja byłam u spowiedzi u takiego księdza, co mnie dwoma palcami przeżegnał – to musiał być pop; dla Boga! Jak żyję, tom się jeszcze u popa nie spowiadala”*⁸¹.

Zdarzało się, że misje odbywały się w cerkwiach unickich. Czasami przychylność kleru grekokatolickiego była tak duża, że misjonarze mieszkali na plebanii unickiej⁸². Kilkakrotnie jednak misja po-

⁷⁶ K. Groniowski, J. Skowronek, *Historia Polski 1795–1914*, Warszawa 1987 s. 318.

⁷⁷ ROZ 5:1899 s. 179–180.

⁷⁸ ROZ 5:1899 s. 83–84.

⁷⁹ Np. ROZ 5:1899 s. 162, 177–178, 180–182; 6:1900 s. 25–27, 161–162.

⁸⁰ ROZ 5:1899 s. 182–183.

⁸¹ ROZ 5:1899 s. 181.

⁸² ROZ 6:1900 s. 161–162.

wodowała zadrażnienia z klerem unickim. W Chodorowie (pow. Bóbrka), jak pisali misjonarze, *ruski ksiądz bił swoich za to, że się u nas spowiadali a do niego po Komunię poszli*⁸³. Natomiast w Buczaczu w 1905 r. zakon bazylianów, negatywnie nastawiony do Polaków i do obrządku łacińskiego, w czasie trwania misji urządził w swojej cerkwi *konkurencyjną* misję⁸⁴. O zadrażnieniach w stosunkach polsko-ukraińskich pisano nie tylko w kontekście uprzedzeń kleru unickiego, czy Rusinów do ludności polskiej. Misjonarze zauważali również przejawy niechęci ze strony Polaków. W Strusowie (pow. Trembowla), gdzie ludność była *narodowościowo dobrze uświadomiona*, istniała *fanatyczna zaciętość, złośliwe szykanowanie Rusinów*⁸⁵.

Żydzi

Na przełomie XIX i XX w. w Galicji ludność żydowska stanowiła około 11% ogółu mieszkańców. Większość z nich zamieszkiwała miasta i miasteczka, zajmując się głównie handlem i rzemiosłem. W latach osiemdziesiątych XIX w. prawie 2/3 przedsiębiorstw handlowych należało do Żydów⁸⁶.

Sprawa żydowska znalazła swe odbicie w relacjach misyjnych. W większości miejscowości objętych misjami mieszkali również Żydzi, stąd też opinie o nich pojawiały się w relacjach dość często. Byli oni postrzegani jako jednolita grupa, ściśle powiązana wewnętrznie. Misjonarze nie dostrzegali np. zróżnicowania religijnego wśród nich (Żydzi postępowi, ortodoksi, chasydzi). W czasie podróży misyjnych księża często stykali się z Żydami, choć zazwyczaj były to kontakty wymuszone jak np. opisywany *popas* w Łacku, gdzie: *Choć i ze świecą w południe, to jednak napróżnoby szukał, kto by tu chciał jaką gospodę chrześcijańską znaleźć – wszystko w rękach żydowskich. Na jednym domu napisano jaskrawo: „Hotel polski”; wstąpiliśmy; ale i tu Żyd. Podano nam coś w szklankach kolorem podobne do rumianku, a smakiem i zapachem do rozwarzonego siana – a Żydowica zachwala i powiada, że to herbata, którą u niej najfajniejsi goście piją. Pił kto mógł, resztę się odstawiło i zapłaciło solennie*⁸⁷.

Kontakty takie nie wpływały na poznawanie się wzajemne obu narodowości. Nie starano się o zrozumienie mentalności, czy oby-

⁸³ ROZ 5:1899 s. 179–180.

⁸⁴ ROZ 12:1906 s. 254–255.

⁸⁵ ROZ 14:1908 s. 221–226.

⁸⁶ F. Bujak, *Rozwój gospodarczy Galicji*, Lwów 1917 s. 49.

⁸⁷ ROZ 2:1896 s. 201.

czajów Żydów, co utrudniała również ich izolacja i odrębność. Stąd brały się np. nieporozumienia w sprawie świąt żydowskich: nieznamość ich prawidłowych nazw oraz przeszkadzanie w wypełnianiu religijnych obrzędów. W Babicach (pow. Chrzanów) w 1897 r., w czasie kuczek, uczniowie obrzucili Żydów kamieniami, i jak z aprobatą pisał ks. Sokołowicz: *porozganiali całe te zgraje*⁸⁸. Przypisywano Żydom różne *tajemne praktyki*. W Słopnicach Królewskich (pow. Limanowa) mieli oni przeciwdziałać spadkowi obrotów we własnych karczmach poprzez zalecone im przez rabina *bosaki*. Polegały one na tym, że *przez miesiąc chodzą boso wieczorami, od karczmy do karczmy, a czarują, a zaklinają*⁸⁹.

Negatywne nastawienie do Żydów brało się nie tylko z niezrozumienia ich kultury, ale przede wszystkim wynikało z obawy przed ich dominacją gospodarczą. Bardzo charakterystyczne są przedstawiane w relacjach opisy karier finansowych Żydów. Często opowieść taka kończyła się pouczającym morałem, mówiącym o ruinie Żyda: *Znany tu był w całej okolicy Żyd „Abrom” z Ujanowic. Przybył tu przed 70 laty jak każdy hałaciarz (...) zrobił kolosalny majątek: kilka folwarków w sąsiedztwie nabył na własność a kilka innych w dzierżawę – tak z ludzi darł. Ale i Żydowi ludzka krzywda na dobre nie wyjdzie. Przed kilku laty zwariował, dzieci rozdrapały folwarki, on zaś co miał gotówki rozrzucił do błota, po krzakach, do wody, aż wrócił do ostatniej nędzy*⁹⁰.

Publikowanie tego typu relacji dowodzi, że kler, w tym również misjonarze, czynnie włączył się do akcji zwalczania wpływów żydowskich w galicyjskich miastach i wsiach. Żydów obwiniano przede wszystkim o wykorzystywanie gospodarcze ludności polskiej. Często były opinie: *Smutna dola tej miejsciny, która padła ofiarą zachłanności żydowskiej*⁹¹, *zgubne wpływy Żydostwa, rozwielnionego tutaj jak rzadko gdzie*⁹², *Żydostwo to największa plaga naszego ludu*⁹³. Zdarzały się także wyjątkowo skrajne uwagi, jak na przykład ta: *Spadły obroty u arendarza, czas był największy, żeby się Bóg pomścił za krew katolicką, którą nieraz obryzgane były ściany tego niecnego semity*⁹⁴. Należy zaznaczyć, że autorem tej ostatniej opinii był ks. Sokoło-

⁸⁸ ROZ 4:1898 s. 96–99.

⁸⁹ ROZ 2:1896 s. 219.

⁹⁰ ROZ 2:1896 s. 215.

⁹¹ ROZ 16:1910 s. 20–22.

⁹² ROZ 1:1895 s. 226–227.

⁹³ ROZ 2:1896 s. 206.

⁹⁴ ROZ 3:1897 s. 37–42.

wicz, którego można uznać za najbardziej zaangażowanego w walkę z żydowskimi wpływami spośród wszystkich członków ekip misyjnych. Ks. Sokołowicz sformułował nawet tezę, że misje galicyjskie są krucjatą antyżydowską: *Misje w Galicji prócz właściwego celu tj. rozbudzenia wiary, odnowienia życia katolickiego, uspokojenia sumień przez szczerą pokutę, mają dziś bardzo często cechę św. krucjat naprzeciw Żydom. Czują oni dobrze, że każda misja jest dla nich klęską, a już najboleśniej im się dają odczuć misje prowadzone (...) parafia za parafią, bo tym sposobem już nie jedna miejscowość, nie kilka gmin sporadycznych, ale całe dekanaty po kilkadziesiąt tysięcy dusz liczące wyrwa się z pod ich jarzma*⁹⁵.

Misjonarze zazwyczaj potępiali zażyłość z ludnością żydowską, ostro występowali przeciwko pijaństwu w dzierżawionych przez Żydów karczmach, oraz starali się wraz z miejscowym klerem propagować handel *chrześcijański* (sklepy kólek rolniczych) i budowę systemu kredytowego (towarzystwa zaliczkowe, czy kasy pożyczkowo-zapomogowe).

Bez wątpienia misje wpływały na ograniczenie kontaktów ludności polskiej z Żydami. Najczęściej notowanym następstwem misji był spadek frekwencji w karczmach. Po misji w Słopicach Królewskich (pow. Limanowa) proboszcz donosił misjonarzom: *I rzeczywiście, już do karczmi w jarmarki nie wstępują. Żydzi za to wielkim głosem wykrzykują: Aj-waj! (...) Do tego biorę obecnie do Kółka piwo, na co Żydzi zgodzić się musieli. Spodziewam się, że ich tym sposobem potrączę, bo jak będzie piwo w Kółku, to ani jeden chłop do Żyda nie pójdzie*⁹⁶. Czasami ludność po misji przestawała kupować w sklepikach żydowskich: *Mięso nawet zaczęli brać od katolika z Krzeszowic, żeby z Żydami zupełnie zerwać*⁹⁷. Było to jednak możliwe tylko tam, gdzie istniały sklepy należące do Polaków lub działające w ramach kólek rolniczych. W innych zaś przypadkach kupowanie u Żyda było koniecznością, i nawet najzarliwsze kazania misjonarzy nie zmieniły tego stanu rzeczy. Często chłop decydował się na kupno w sklepie oferującym mu korzystniejsze warunki, bez względu na narodowość czy wyznanie właściciela.

Niewiele na podstawie relacji wywnioskować można o rzeczywistym nastawieniu chłopów do ludności żydowskiej. Trudno ocenić, czy misje mogły wpłynąć na zmianę stosunków polsko-żydowskich, i o ile zmiany te były trwałe. Należy jednak zaznaczyć, że o ile w walce z wpływami żydowskimi misjonarze stosowali dość ostre me-

⁹⁵ ROZ 2:1896 s. 212.

⁹⁶ ROZ 2:1896 s. 218–219.

⁹⁷ ROZ 2:1896 s. 205–207.

tody, jak np. propagowanie przyrzeczenia, że parafianie nie będą chodzić do żydowskich karczem, opowieści o nieuczciwości Żydów, o tyle nawet najgorliwszy w tym zakresie ks. Sokołowicz potępił ruchy antyżydowskie w Galicji Zachodniej z 1898 r., pisząc: *Prawie cała zachodnia część kraju naszego była w lecie ubiegłego roku 1898 widownią sławnych ruchów antysemitycznych, które bądź co bądź były ze strony ludu naszego objawem bardzo smutnym i pozostawiły mu nader ujemne świadectwo*⁹⁸.

Na koniec należy zaznaczyć, że misjonarze traktowali stosunki polsko-żydowskie w sposób stereotypowy, dostrzegając jedynie negatywne strony tych kontaktów. W relacjach akcentowano przede wszystkim demoralizujący wpływ Żydów na ludność polską oraz zagrożenie ekonomiczne, jakie stwierdzano ze strony tej grupy etnicznej. W źródłach nie napotkano pozytywnych opinii dotyczących ludności żydowskiej.

b. Galicja w relacjach misyjnych

Struktura zawodowa

Struktura zawodowa ludności Galicji na przełomie XIX i XX w., w porównaniu do większości prowincji austriackich, wykazywała znaczny stopień anachronizmu. W latach sześćdziesiątych XIX w. około 80% ludności Galicji mieszkało na wsi, zaś około 75% utrzymywało się z rolnictwa. Natomiast w przemyśle i rzemiośle pracowało zaledwie 7,5% ludności.

Ten stan rzeczy uwidacznia się także w relacjach misjonarzy. Zdecydowana większość ludności korzystającej z misji zajmowała się pracą na roli. Jakie opinie o chłopach formułowali misjonarze na łamach „Roczników”? Należy pamiętać, że są to wypowiedzi osób należących do ówczesnej elity społeczeństwa, tak pod względem wykształcenia, jak i pozycji społecznej. Opinie zaś dotyczą grupy, którą zwykle charakteryzowano jako najbardziej zacofaną.

Dość częste były następujące charakterystyki ludności wiejskiej: *Lud miękki, potulny, posłuszny*⁹⁹, *śliczny i układny (...) punktualny i akuratywny*¹⁰⁰, *ogładzony, potulny, przyjdzie się poradzić, radę przyjmie, wysłucha – a przy tym i żarciki dowcipne lubi*¹⁰¹. Należy podkre-

⁹⁸ ROZ 5:1899 s. 258–261.

⁹⁹ ROZ 4:1898 s. 37–42.

¹⁰⁰ ROZ 3:1897 s. 60–67.

¹⁰¹ ROZ 6:1900 s. 91–97.

ślić, że księża za fakt pozytywnie świadczący o chłopskiej mentalności uznawali właśnie ową *potulność*, pozwalającą na kierowanie nimi przez miejscowe autorytety. Przy czym misjonarze nie byli zwolennikami utrzymywania ludności w zacofaniu i przysłowiowej ciemności, co miałyby utrzymać ową *potulność*. Chwalili te miejscowości, gdzie był *lud rozgarnięty, po wielkomiejsku grzeczny, nawet elegancki, mówiący czysto po polsku i narodowo wcale uświadomiony*¹⁰².

Najsurowiej misjonarze ocenili wieś Zabierzów (pow. Bochnia), której mieszkańców scharakteryzowano, jako *prymitywne, okrutne natury*¹⁰³. Cieszyli się oni złą sławą w okolicy, biorącą się z nadużywania alkoholu oraz skłonności do awantur. Jak zanotowali księża, w ciągu 7 lat zdarzyło się 20 zabójstw w parafii liczącej około 5000 osób. Mieszkańcy Zabierzowa brali również dzieci na wychowanie z Krakowa. Większość dzieci dość szybko umierała, często z powodu niedożywienia, zaś te, które przeżyły, pozbawione opieki, ulegały demoralizacji. Opisany przypadek był jednak wyjątkiem w zamieszczonych w relacjach opisach mieszkańców Galicji.

Oprócz rolników, misjonarze dość często wymieniali także rzemieślników. I tak w Sulkowicach (pow. Myślenice) zajmowano się kowalstwem; istniała tam nawet krajowa szkoła kowalstwa i towarzystwo kowalskie¹⁰⁴. Natomiast mieszkańcy Tymowej (pow. Brzesko) trudnili się wyrobem wędlin, *idących w dalekie światy*¹⁰⁵. W Zembrzycach (pow. Wadowice) część ludności zajmowała się ubojem koni, zwano ich *koniodrykami*. Miejscowość ta słynęła także z wyrobów piekarskich. Wypiekano tam tzw. bugle, czyli małe kółeczka z ciasta, *coś w rodzaju obwarzanków galicyjskich*¹⁰⁶. Mieszkańcy Krzeszowa (pow. Żywiec) zajmowali się *wyrabianiem gontów, cebrów, konwi, wozków dla dzieci*¹⁰⁷, zaś w Paczółtowicach (pow. Chrzanów) popularny był zawód kamieniarza¹⁰⁸.

Poza tym, w relacjach kilkakrotnie pisano o robotnikach różnych specjalności: browarnikach w Radziszowie (pow. Podgórze)¹⁰⁹, górnikach zatrudnionych w kopalniach soli w Delatynie (pow. Nadwórna) i Solotwinie (pow. Bohorodczany)¹¹⁰, a także pracownikach ce-

¹⁰² ROZ 14:1908 s. 218–221.

¹⁰³ ROZ 6:1900 s. 76–80; Księga misyjna.

¹⁰⁴ ROZ 7:1901 s. 78–81.

¹⁰⁵ ROZ 13:1907 s. 34–35.

¹⁰⁶ ROZ 3:1897 s. 43–44.

¹⁰⁷ ROZ 3:1897 s. 60–67.

¹⁰⁸ ROZ 2:1896 s. 207–209.

¹⁰⁹ ROZ 5:1899 s. 35–37.

¹¹⁰ ROZ 9:1903 s. 19–21.

gielni i fabryki gipsu w Bieżanowie (pow. Wieliczka)¹¹¹ oraz fabryki papieru w Sassowie (pow. Złoczów)¹¹².

Najrzadziej w relacjach występują informacje o Polakach zajmujących się handlem. Jak już wspomniano profesja ta była domeną ludności żydowskiej. Jedyne w Sniatyniu i Czernichowie (pow. Kraków) misjonarze zauważyli Polaków zajmujących się handlem¹¹³.

Powyższe informacje dotyczą zatrudnienia ludności męskiej. Kobiety pracowały głównie na roli. Jedyne wzmianki o pracy kobiet w przemyśle, misjonarze zamieścili w „Rocznikach” przy opisie fabryk cygar w Monasterzyskach (pow. Buczaczy) i Czyszkach (pow. Lwów)¹¹⁴.

Emigracja

Zjawiskiem charakterystycznym dla Galicji przełomu XIX i XX w. była emigracja. Istniejąca w Galicji sytuacja gospodarcza, małe, często zadłużone gospodarstwa chłopskie, oraz brak przemysłu przy wysokim przyroście naturalnym, powodowały konieczność szukania rynków pracy poza ziemiami polskimi. Za początek stałej emigracji w Galicji, w odróżnieniu od wyjazdów sezonowych, uważa się rok 1873, kiedy to doszło do wyjazdu grupy ludności z okolic Jasła i Biecza do Ameryki Północnej¹¹⁵.

Emigrowano głównie do Stanów Zjednoczonych. Najczęściej wyjeżdżali tam stosunkowo zamożni mieszkańcy Galicji (koszt podróży był wysoki), którzy, jak notowano w relacjach, zazwyczaj wracali do rodzinnych wsi przywożąc ze sobą zarobione pieniądze. Wyjeżdżano również do Brazylii, szczególnie popularne były wyjazdy do tego kraju w okresie tzw. „gorączki brazylijskiej” w latach 1890–1891 i 1894–1896. Na wyjazdy te z racji bezpłatnego biletu na statek decydowały się z kolei całe rodziny. Z okresu „gorączki brazylijskiej” pochodzi zamieszczony w relacjach misyjnych opis niedoszlých emigrantów do tego kraju: *Sprzedali oni tę trochę pola, które posiadali, za bezcen Żydom i chaty i chudobę, i pospieszyli do Brazylii, gdzie im obiecywano darmo złote góry, ale już w Bremie brakło im pieniędzy na dalszą podróż i nielitościwi ajenci zostawili ich na łaskę losu. Kilku z nich dobiło do Krakowa z żonami i dziećmi. Teraz bez centa przy duszy,*

¹¹¹ ROZ 6:1900 s. 261–264.

¹¹² ROZ 6:1900 s. 243–245.

¹¹³ ROZ 4:1898 s. 86–88; 12:1906 s. 104.

¹¹⁴ ROZ 7:1901 s. 211–212; 1:1895 s. 32–33.

¹¹⁵ I. Rusinowa, *Stosunek Kościoła do emigracji w końcu XIX i na początku XX wieku*, „Przegląd Tomistyczny” t. 3:1987 s. 300.

złodniarli rozłożyli się w poczekalni dworca i nie wiedzą co począć. Jeden z nich Motylowski z Zaiesia (...) poznał nas z płaczem i zaprowadził do dzieciny konającej na ławie w poczekalni III klasy. Pieniądze za pole i dobytek jakby w błoto rzucił, a śmierć głodowa zagląda mu w oczy¹¹⁶.

O emigracji pisali misjonarze niewiele, jednak obiektywnie podchodzili do niej, zauważając i dobre i złe strony tego zjawiska. Pisano o tragediach rodzinnych, rozpadzie związków małżeńskich, demoralizacji oraz alkoholizmie, jako konsekwencjach wychodźstwa zarobkowego. Zgromadzenie przeciwdziało tym negatywnym skutkom, m. in. organizując przeznaczone dla emigrantów duszpasterstwo. Dostrzegano jednocześnie korzyści płynące z tego ruchu. Reemigranci powiększali gospodarstwa, wprowadzali ulepszenia, spłacali kredyty oraz budowali nowe domy i budynki gospodarcze.

c. Ugrupowania polityczne

W omawianym okresie w Galicji pojawiły się pierwsze organizacje ludowe i socjalistyczne. Stąd i w relacjach znalazły się uwagi skierowane pod adresem działaczy i sympatyków tych ruchów. Najwięcej oskarżeń kierowali misjonarze przeciwko zwolennikom ks. Stanisława Stojałowskiego. Podjął on w latach siedemdziesiątych XIX w. próbę zorganizowania ruchu chłopskiego w Galicji, rozpoczynając wydawanie czasopism „Wieniec” i „Pszczółka”. Należy zaznaczyć, że pisma te wyrażały katolicką myśl chrześcijańsko-społeczną i ideologię pozytywizmu, oraz postulowały udział chłopów w życiu politycznym kraju.

Niezrozumienie koncepcji Stojałowskiego oraz potępienie form jego działalności doprowadziło do konfliktu z wyższym duchowieństwem galicyjskim. W grudniu 1893 r. biskupi galicyjscy ogłosili list pasterski, w którym zabronili wiernym czytania pism redagowanych przez ks. Stojałowskiego¹¹⁷. Konflikt narastał do tego stopnia, że władze kościelne w 1896 r. zastosowały wobec Stojałowskiego sankcję najwyższą – zawieszenie w czynnościach wynikających ze święceń kapłańskich (suspensa).

Taka postawa najwyższych władz Kościoła spowodowała akcję niższego duchowieństwa wymierzoną w *stojałowszczyków* oraz w rodzące się ugrupowania socjalistyczne. Działania te prowadzono także w czasie misji ludowych. Błędem byłoby jednak sugerowanie, że ak-

¹¹⁶ ROZ 3:1897 s. 20.

¹¹⁷ A. Kudłaszyk, *dz. cyt.*, s. 98.

cja misyjna była wówczas rozumiana jako krucjata przeciw tym prądom. Nie wskazują na to ani informacje zawarte w relacjach, ani też informacje zawarte w kwestionariuszu misyjnym używanym w Zgromadzeniu. Akcja misyjna była rozumiana jako środek odnowy religijnej a nie walki politycznej.

Faktem jest, że kwestie rodzących się ruchów politycznych budziły spore emocje zarówno wśród ludności miejscowej, jak i wśród misjonarzy. Ocena tych prądów była jednoznaczna, zgodna ze stanowiskiem hierarchii kościelnej. O działaczach tych ruchów pisano: *Agenci dzisiejszych ruchów ludowych przywódcy socjalizmu; Stojałowski, Wysłouch i Daszyński ręce sobie podali, by jaką bądź drogą Tarnów sobie zjednać. Jeździli tu na miejsce, dawali zapomogi, częstowali pijaków, ksiądz Stojałowski nabożeństwa im w szynku odprawiał, ale oprócz garstki pijaków i uliczników nie mogli więcej w Tarnowie zyskać. Daszyński ostatni raz od domu do domu chodził, prosząc, aby mu pozwolono u katolików zebranie zwołać; ale wszędzie ze wzgardą go wypychano – musiał więc na szynkowni żydowskiej poprzestać*¹¹⁸. Co ciekawe, misjonarze nie rozróżniali ruchów socjalistycznych i ludowych, uważali je za bardzo zbliżone i w równym stopniu szkodliwe dla społeczeństwa. Dość często tak charakteryzowano działalność polityków: *Gdzie się przesuną, to jak chmura gradowa, co najpiękniejszy łan pszenicy położy, tak i po nich najpocziwszej parafii trudno poznać*¹¹⁹.

Oprócz negatywnych skutków moralnych, działalność socjalistów czy ludowców niosła ze sobą duże zagrożenie tradycyjnych autorytetów: księdza i ziemianina. Kwestia ta była dość drażliwa, uderzała bowiem w pozycję kleru katolickiego. Księża pisali wiele na ten temat, m. in.: *Już łatwiej największego zbrodniarza, kryminalistę skruszyć i nawrócić, jak takiego człowieka, który żadnej wiary nie ma, w księdzu widzi tylko urzędnika, szpiega, albo (...) człowieka, który z panem trzyma*¹²⁰. *Upomnieć prostego chłopca nie ma ksiądz prawa w kościele, bo albo spotka się z impertynencją, albo nawet sprawa pójdzie do sądu*¹²¹. *Trudno, zwłaszcza w pobliżu większych miast, lud w karbach utrzymać i to w naszych czasach, gdy socjały głowę podnoszą, prostaczków bałamuca*¹²².

Działalność zwolenników tych ruchów opisana w relacjach nie wychodziła na ogół poza czytanie gazet, ich rozdawanie i propagowa-

¹¹⁸ ROZ 2:1896 s. 30.

¹¹⁹ ROZ 13:1907 s. 118–119.

¹²⁰ ROZ 4:1898 s. 42–47.

¹²¹ ROZ 4:1898 s. 95–96.

¹²² ROZ 4:1898 s. 215–219.

nie¹²³. Stąd określano ich również jako *nowoczesnych gazeciarzy*¹²⁴. Sporadycznie wspomniane są wiece oraz agitacja za bojkotowaniem misji¹²⁵.

Na koniec należy zaznaczyć, że osoby uważane za zwolenników *nowoczesnych prądów* na ogół brały udział w misji, i rzadko manifestowały negatywne nastawienie do religii i Kościoła. Wydaje się więc, że zarzut formułowany przez misjonarzy, odchodzenia od katolicyzmu pod wpływem agitacji politycznej, był w większości przypadków niesłuszny.

d. Obyczaje ludności Galicji na przełomie XIX i XX wieku

Ubiór

Podstawową kwestią dotyczącą ubioru, którą zauważało wielu współczesnych, był zmierzch stroju ludowego. Już w latach osiemdziesiątych XIX stulecia ludoznawcy stwierdzali odchodzenie części włościan od regionalnego stroju. Stroje te były wypierane przez odzież miejską, głównie z *drugiej ręki*, bądź z wojskowego demobilu. Przyczyny tego zjawiska były złożone. Odchodzenie od stroju wiejskiego było między innymi próbą uniknięcia poniżenia i ośmieszenia w kontaktach z ludnością miejską. Zjawisko to zauważyli i misjonarze, notując m. in. o mieszkańcach wsi Poręba Spytkowska (pow. Brzesko) – *Więcej elegancji bo Okocim blisko*¹²⁶; zaś o mieszkańcach Niepołomic (pow. Bochnia): *Mężczyźni nosili się tu dawniej po krakowsku: sukienka biała sukmana i czapki czerwone, rogata z czarnym barankiem i pawim piórem. Obecnie już ten strój zaczęto zarzucać a nosić tandetne lachy*¹²⁷.

Utrzymanie się stroju ludowego, mimo sytuacji sprzyjającej jego zanikaniu, dało się zauważyć np. tam, gdzie występowały grupy ludności różniące się pod względem narodowości lub wyznania. Strój, będący wizualnym odbiciem istotnych społecznych różnic, miał wszelkie psychologiczne i obyczajowe podstawy trwania i nie ulegał łatwo sile innych nacisków. Tak było między innymi z wielokrotnie opi-

¹²³ W „Rocznikach” wymieniono następujące tytuły gazet ludowców i socjalistów: „Robotnik”, „Siła”, „Dzwon”, „Pszczółka” (ROZ 1:1895 s. 23–30), „Pracowno Ludu”, „Naprzód”, „Monitor” (ROZ 16:1910 s. 10–11).

¹²⁴ ROZ 12:1906 s. 34–35.

¹²⁵ ROZ 1:1895 s. 23–30.

¹²⁶ ROZ 13:1907 s. 41.

¹²⁷ ROZ 6:1900 s. 67–76.

sywanymi w relacjach, głównie z powodu malowniczości stroju, Bojkami i Hucułami¹²⁸. Pisano o nich: *Na niedzielę, święto lub jakiś poważniejszy występ smarują sobie włosy: kmiecie i poważniejsze gazdy przetapianym masłem, a biedniejsi: naftą, dziegciem, czasem powidłami – lub co mają pod ręką żeby się tylko trochę zlepily i na szkląco wyglądały*¹²⁹. *Mężczyźni (...) włosy na głowie nad uszami strzygą krótko lub golą; cała czupryna i reszta głowy nietykalna jak u nazarejczyków – wszystko rośnie, dopóki nie wyłysieje (...) Kobiety noszą się ohydnie – jakby je co dopiero z rajy wygnano. Szat przyzwoitszych, jakie na całym świecie kobiety noszą, np. spódnic, tu jeszcze nie znają: zarzuci każda na siebie kawał werety, zwykle kolorowej, ani to zeszyte, ani zapięte – jak fartuch masarski, z przodu zawiąże troczkami, żeby nie spadło i to jej niższą część ubrania zastąpi*¹³⁰.

Pijaństwo

Z omówioną już kwestią żydowską, ściśle związany był problem sprzedaży i konsumpcji alkoholu. Jak już wspomniano, w rękach żydowskich znajdowała się większość punktów propinacyjnych we wsiach i miasteczkach galicyjskich. Dlatego też zarzuty kierowane pod adresem nadużywających alkoholu obejmowały również Żydów, oskarżanych o rozpijanie ludności. Faktycznie zaś większość szynków i karczem była tylko dzierżawiona przez Żydów od właścicieli ziemskich. Propinacją zajmowały się również opisane w relacjach tzw. *szupki*, czyli kobiety zajmujące się handlem alkoholem¹³¹.

Pijaństwo było częstym zjawiskiem notowanym w relacjach misyjnych. Pisano o nim: *Zakorzenione od wieków*¹³², a o chłopach: *Karczmy to ich delicje*¹³³. Ten stan rzeczy zmienić miały propagowane od lat czterdziestych w Galicji towarzystwa trzeźwościowe. Po rabacji galicyjskiej w 1846 r. ruch ten został jednak zahamowany, i dopiero od lat siedemdziesiątych XIX w. notuje się ich ponowny rozwój. W 1871 r. Towarzystwo wstrzeźliwości uzyskało statut bractwa kościelnego. Było ono znane jako Bractwo Trzeźwości. Propagował je kler katolicki, w tym także misjonarze, szczególnie w czasie misji ludowych. Niektórzy z misjonarzy werbowanie członków do

¹²⁸ M. in. ROZ 3:1897 s. 20–28; 8:1902 s. 64–65; 14:1908 s. 90–97.

¹²⁹ ROZ 5:1899 s. 189–190.

¹³⁰ ROZ 4:1898 s. 82.

¹³¹ ROZ 9:1903 s. 248.

¹³² ROZ 12:1906 s. 35–39.

¹³³ ROZ 1:1895 s. 158–159.

tego bractwa zwali *łowami na pijaków*¹³⁴. I rzeczywiście, często ten kulminacyjny moment wielu misji przypominał obławę. Zdarzały się przypadki, że notoryczni pijacy opuszczali wieś na czas misji, aby unikać presji społecznej, która zmusiłaby ich do złożenia przyrzeczenia: *Kilku ze strachu by ich tu nie chwycono, uciekło na cały czas misji do Krakowa – i tu się wcale nie pokazali (...) Najłatwiej szła sprawa, jak się już między nimi samymi gorliwość w tym kierunku obudziła; jeden drugiego zdradzał: „Jegomość jeszcze tego bierzcie, a tamten co się za ławki schował etc. etc.” I tak wyłowiliśmy wszystko prawie co było na misji*¹³⁵.

Często w *łowach na pijaków* brała udział również miejscowa administracja. W Jordanowie (pow. Myślenice) wójtowie gmin sporządzili spisy nalogowych pijaków. Wzywano ich potem kolejno do kancelarii parafialnej i tam zmuszano do ślubowania trzeźwościowego¹³⁶. W relacjach został nawet opublikowany list wójta Kasinki Małej (pow. Limanowa) do misjonarzy, dotyczący prowadzonej przez nich akcji trzeźwościowej: *Z gorliwą prośbą i wielkim zaufaniem proszę o takie zarządzenie, żeby ludzie byli gorliwie zawezwani do ślubowania i to w taki sposób z każdej gminy osobno, i to przed Komunią świętą. Ja dla swoich obieram i proszę w kaplicy po prawej stronie. Ażebym w czasie ślubowania od rozpalających napojów nie było wolno klęczeć, tylko mają stać ci co nie chcą ślubować, lub mają wyjść z kościoła, żeby nie otrzymali błogosławieństwa świętego, bo ci się boją, żeby Żydzi majątku nie stracili, przeważnie ci z Mszany. Jest to największym szczęściem dla ludu wiejskiego wyrzec się trunków rozpalających raz na zawsze. Jak dziewczęta, żeby były wezwane osobno z mojej gminy, chłopcy tak samo, gospodarze tak samo. Którzy potrzebują to załączam wykazy gospodarzy, którym się należy ślubować, piszę grubymi literami, którzy chcą i nie chcą ślubować, średnimi, a którzy tylko na wezwanie czekają, drobnymi literami są wypisani (...) Zresztą się kłaniam i życzę wszelkiego daru Bożego. Jan Wróbel – wójt*¹³⁷.

W czasie misji wytwarzała się specyficzna atmosfera, łącząca presję kleru, administracji, a często i opinii społecznej, co powodowało masowe wstępowanie do bractw trzeźwościowych. Ważną rolę odgrywał również czynnik religijny, ale niezwykle skuteczna była przede wszystkim presja grupy wiejskiej, pragnącej m. in. *dobrze wypaść przed*

¹³⁴ ROZ 1:1895 s. 151–157.

¹³⁵ ROZ 6:1900 s. 71.

¹³⁶ ROZ 9:1903 s. 73–76.

¹³⁷ ROZ 11:1905 s. 91.

misjonarzami. Mieszkańcy Zakliczyna pobili chłopca z sąsiedniej miejscowości, gdyż ten w czasie misji pił alkohol w karczmie. Przyczyną tego było przekonanie, że na Zakliczyn spadnie *zła sława*¹³⁸.

Psychiczną presję umacniały popularne wśród ludu opowieści o „karach boskich” za nieprzestrzeganie przyrzeczenia trzeźwości. Było ich bardzo wiele i często były publikowane w relacjach jako przestroga. Oto kilka z nich: *W miasteczku Czchowie dawali niedawno temu misje ojcowie redemptoryści i jeden z zagorzałych pijaków razem z innymi ślubował. Kiedy do domu wracał, wciąga go Żyd, dawny znajomy, do karczmy i nalega, żeby się gorzałki napił. Chłopisko się broni, że ma surowo zakazane pić gorzałkę. „Jeżeli pić zakazali – powiada szyderczo Żyd – to jeść wolno”, a to mówiąc, wylał nieco gorzałki na miseczkę, podał chłopu łyżkę – „jedzcie!”. Usłyszał chłop tej sofistery; ale skoro tylko zjadł, porwały go kurcze, bóleci straszne tak, że w karczmie życie zakończył, a Żyd trupa do stajni wyrzucił.*

*W Wielopolu pod Nowym Sączem było kilkanaście dziewcząt zajętych przy żniwach. Na podwieczorek wyniesiono im po kieliszku gorzałki. Nie chciały pić, bo wszystkie ślubowały na misji w Jazowsku. Jedna lekkomyślna porywa za kieliszek i powiada: „Choć się napiję, to mnie przecież d... [iaby] nie wezmą”... Po napiciu się natychmiast chwyciły ją bóleci straszne, wśród których za kilka minut życie na polu skończyła*¹³⁹.

Trudno na podstawie relacji wywnioskować na ile trwałe były efekty akcji trzeźwości, a notowano ich sporo, m. in. w Kasince Małej (pow. Limanowa) dzięki trzeźwości, którą osiągnięto przy pomocy energicznego wójta, chłopci za oszczędzone pieniądze kupili dwór i rozparcelowali go między sobą¹⁴⁰.

Często jednak początkowy zapał gaś i powracano do starego nalogu. Faktem jest, że nawet w takich przypadkach akcja trzeźwościowa prowadzona przez Kościół była celowa i owocna. Stanowiła swe go rodzaju wstrząs psychiczny dla parafii i przyczyniała się do przynajmniej czasowego zmniejszenia liczby pijących wódkę. Należy zaznaczyć, że w tym okresie była to jedyna akcja przeciwdziałania alkoholizmowi prowadzona na szerszą skalę wśród ludności Galicji.

Jak widać, misjonarze w swoich relacjach nie poruszyli wszystkich aspektów życia mieszkańców Galicji. Poza sprawami religijnymi, skupili się zwłaszcza na mniejszościach narodowych i problemie

¹³⁸ ROZ 12:1906 s. 35–39.

¹³⁹ ROZ 10:1904 s. 150.

¹⁴⁰ ROZ 11:1905 s. 42, 90–93.

akcji trzeźwościowej. Pomimo tego ich wypowiedzi stanowią cenne źródło do historii Galicji, pozwalające na ujrzenie jej krajobrazów oczami ówczesnej elity intelektualnej. Za podsumowanie może służyć tutaj następująca opinia zamieszczona na łamach „Roczników”: *Ten ludek może nieco powolniejszy aniżeli ci, do których przemawialiśmy w Królestwie, ale jest tu za to więcej rozwagi, podczas gdy tamci płomiennym odznaczają się uczuciem; tamci radzi są, gdy się dzieła na ich uczucie i wyobraźnię, tu wolą pokarm dla rozumu (...)* Nasza Galicja ciągle jeszcze jest przeważnie, jeżeli nie wyłącznie, rolniczym krajem, Królestwo ma już swój wielki przemysł fabryczny¹⁴¹.

Misje ludowe były zjawiskiem nie tylko religijnym. Można je także rozpatrywać jako akcję społeczną, prowadzoną w sposób planowy i systematyczny przez instytucje kościelne. Był to jeden z nielicznych kanałów informacyjnych wykorzystywanych na taką skalę przez Kościół katolicki w tym okresie.

Misje wspierały miejscową ludność rzymskokatolicką. Nie miały one na celu nawracanie ludności innych wyznań. Misjonarze docierali do odległych miejscowości, nie stronili od misji w miejscowościach, nie będących centrami administracyjnymi. Większość misji odbywała się w parafiach wiejskich. Szczególnie w nich misja była znaczącym wydarzeniem i wywierała wpływ na religijność ludności. Oddziaływanie misji zależało głównie od częstotliwości kontaktów z misjonarzami oraz od czasu trwania misji.

Dzięki misjom pojawiały się nowe zjawiska w tradycyjnej religijności, nowe praktyki religijne czy stowarzyszenia. Możliwość pełniejszego spojrzenia na problem długotrwałych efektów misji dałoby zbadanie źródeł o innej proveniencji, jak np. akt konsystorza, kronik parafialnych czy pamiętników chłopskich. Również prace dotyczące misji ludowych prowadzonych przez inne zakony i zgromadzenia mogą przyczynić się do poznania faktycznego poziomu religijności ludowej.

W niniejszym artykule nie do końca wykorzystane zostały relacje z misji, jako specyficzne a cenne źródło historyczne. Jednocześnie źródło to dało możliwość spojrzenia na Galicję oczami księdza katolickiego – misjonarza, obserwującego z racji swych podróży wiele przejawów ówczesnego życia. Relacje te są o tyle cenne, że pochodzą od osób które na co dzień znały problemy galicyjskie i były szczerze zainteresowane losami kraju i jego mieszkańców.

¹⁴¹ ROZ 13:1907 s. 133.

Aneks

Wykaz misji ludowych księży misjonarzy w Galicji w latach 1867–1918 (układ chronologiczny)

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
Rok 1867					
1	•	Mogielnica	Trembowla	J. Kiedrowski, F. Mirucki	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS
Rok 1868					
2	•	Rozdół	Żydaczów	J. Kiedrowski, K. Domagaliski	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS
3	•	Kochawina	Żydaczów	J. Kiedrowski, J. Praszyński, A. Poplawski	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS
Rok 1869					
4	•	Kraków	Kraków	J. Kiedrowski, J. Praszyński, J. Bąkowski	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS
Rok 1870					
5	•	Zalóże	Brody	J. Kiedrowski, J. Bąkowski	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS
6	•	Tarnowica Pólna	Tlumacz	J. Kiedrowski, J. Bąkowski, J. Binek	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS
7	•	Nizniów	Tlumacz	J. Kiedrowski, J. Praszyński, J. Bąkowski	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS
8	•	Stanisławów	Stanisławów	J. Kiedrowski, J. Praszyński, J. Bąkowski	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS
9	•	Monasterzyska	Buczacz	J. Kiedrowski, J. Bąkowski, J. Binek	ROZ 5:1899 s. 153; LM, WS

Skróty i symbole zastosowane w tabelach: AMS – Archiwum Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu; zespół „Misje ludowe”; KM – Księga misyjna; LM – Liber missionum; ROZ – Roczniki Obydwoh Zgromadzeń; WS – spis misji księdza Wilhelma Szymbora; kropka (•) – brak informacji o danym zjawisku.

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
Rok 1871					
10	•	Narajów Miasto	Brzeżany	J.Kiedrowski, J.Binek	ROZ 5:1899 s. 161; LM, WS
Rok 1874					
11	03.05-02.06	Kraków	Kraków	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, F.Mirucki	ROZ 5:1899 s. 161; LM, WS
Rok 1879					
12	09.05-18.05	Mosty Wielkie	Żółkiew	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, L.Olszański	ROZ 5:1899 s. 162; LM, WS
13	21.05-04.06	Załoźce	Brody	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, L.Olszański	ROZ 5:1899 s. 162; LM, WS
14	26.08-09.09	Maryampol Miasto	Stanisławów	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, L.Olszański	ROZ 5:1899 s. 163; LM, WS
15	13.09-25.09	Brody	Brody	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, L.Olszański	ROZ 5:1899 s. 163; LM, WS
Rok 1880					
16	04.05-19.05	Barysz	Buczacz	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 164; LM, WS
17	22.05-27.05	Maryampol Miasto	Stanisławów	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 164; LM, WS
18	29.05-03.06	Budzanów	Trembowla	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 164; LM, WS
19	12.06-25.06	Bolszowce	Rohatyn	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 165; LM, WS
20	02.07-15.07	Rawa Ruska	Rawa Ruska	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 165; LM, WS
21	03.09-15.09	Rakowiec	Lwów	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 166; LM, WS
22	18.09-29.09	Bursztyn	Rohatyn	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 166; LM, WS
Rok 1881					
23	25.05-08.06	Rozdół	Żydaczów	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 166; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
24	11.06-22.06	Leszniów	Brody	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 166-167; LM, WS
25	26.06-06.07	Narol Miasto	Cieszanów	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 167; LM, WS
26	07.07-12.07	Rawa Ruska	Rawa Ruska	J.Kiedrowski, J.Bąkowski, J.Ptaszyński	ROZ 5:1899 s. 167-168; LM, WS
27	27.08-12.09	Tartaków Miasto	Sokal	J.Bąkowski, J.Ptaszyński, L.Olszański	ROZ 5:1899 s. 168-169; LM, WS
28	17.09-29.09	Brody	Brody	J.Bąkowski, J.Ptaszyński, L.Olszański	ROZ 5:1899 s. 169; LM, WS
29	06.10-14.10	Dawidów	Lwów	J.Bąkowski, J.Ptaszyński, L.Olszański	ROZ 5:1899 s. 169-170; LM, WS
Rok 1882					
30	•	Rajcza	Żywiec	J.Bąkowski, J.Ptaszyński, A.Kowalik	ROZ 5:1899 s. 170; LM, WS
Rok 1890					
31	•	Biskupice	Wieliczka	•	ROZ 5:1899 s. 171; WS
Rok 1891					
32	20.09-06.10	Sokolówka	Bóbrka	J.Kiedrowski, A.Gąsiorowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz	ROZ 5:1899 s. 174-175; LM, WS
33	06.10-22.10	Bóbrka	Bóbrka	J.Kiedrowski, A.Gąsiorowski, F.Buchhorn	ROZ 5:1899 s. 176-177; LM, WS
34	22.10-30.10	Stare Siolo	Bóbrka	J.Sokolowicz, A.Gąsiorowski, F.Buchhorn, F.Block	ROZ 5:1899 s. 177-178; LM, WS
35	•	Brzeźnica	Bochnia	•	ROZ 5:1899 s. 171; LM, WS
Rok 1892					
36	02.03-10.03	Bobrek	Chrzanów	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, W.Ciopalski	ROZ 5:1899 s. 178; LM, WS
37	20.03-15.04	Jeżierzany	Borszczów	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, W.Ciopalski	ROZ 5:1899 s. 178-179; LM, WS
38	24.04-02.05	Świrz	Przemysłany	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, W.Ciopalski	ROZ 5:1899 s. 179; LM, WS
39	01.05-09.05	Chodorów	Bóbrka	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, W.Ciopalski	ROZ 5:1899 s. 179-180; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
40	19.06-27.06	Siemianówka	Lwów	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, W.Ciopaliski, F.Block, C.Lewandowski	ROZ 5:1899 s. 180; LM, WS
41	04.09-12.09	Wojniłów	Katusz	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, F.Kamiński	ROZ 5:1899 s. 180-182; LM, WS
42	11.09-27.09	Katusz	Katusz	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, F.Kamiński	ROZ 5:1899 s. 182-183; LM, WS
43	29.09-07.10	Rożniatów	Dolina	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, F.Kamiński	ROZ 5:1899 s. 183-184; LM, WS
44	16.10-24.10	Martynów Nowy	Rohatyn	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, F.Kamiński	ROZ 5:1899 s. 184; LM, WS
45	24.10-02.11	Bukaczowce	Rohatyn	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, F.Kamiński, T.Misicki	ROZ 5:1899 s. 184-185; LM, WS
46	02.11-11.11	Waksmund	Nowy Targ	J.Kiedrowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, F.Kamiński, T.Misicki	ROZ 5:1899 s. 185-186; LM, WS
Rok 1893					
47	19.02-27.02	Pisarzowa	Limanowa	F.Kamiński, A.Gąsiorowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz	ROZ 5:1899 s. 186-188; LM, WS
48	16.04-24.04	Bolechów	Dolina	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, W.Ciopaliski	ROZ 5:1899 s. 188-189; LM, WS
49	25.04-03.05	Weldzisz	Dolina	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, W.Ciopaliski	ROZ 5:1899 s. 189-190; LM, WS
50	08.05-16.05	Żurów	Horodenka	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, J.Kiedrowski	ROZ 5:1899 s. 199-191; LM, WS
51	01.06-17.06	Łososina Górna	Limanowa	F.Kamiński, A.Gąsiorowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz	ROZ 5:1899 s. 191-193; LM, WS
52	02.07-16.07	Nowy Targ	Nowy Targ	F.Kamiński, A.Gąsiorowski, F.Buchhorn, J.Sokolowicz	ROZ 5:1899 s. 193-194; LM, WS
Rok 1894					
53	10.02-28.02	Limanowa	Limanowa	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, J.Kiedrowski	ROZ 1:1895 s. 23-30; LM, WS
54	28.02-03.03	Łososina Górna	Limanowa	F.Kamiński, F.Buchhorn	ROZ 1:1895 s. 29-30; LM, WS
55	22.04-30.04	Biłka Szlachecka	Lwów	F.Kamiński, F.Buchhorn, S.Tyczkowski	ROZ 1:1895 s. 30-32; LM, WS
56	30.04-07.05	Czyski	Lwów	F.Kamiński, F.Buchhorn, S.Tyczkowski, J.Sokolowicz	ROZ 1:1895 s. 32-33; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
57	06.05-14.05	Jaryczów Nowy	Lwów	F.Kamiński, F.Buchhorn, S.Tyczkowski, J.Sokolowicz	ROZ 1:1895 s. 33-34; LM, WS
58	13.05-20.05	Kościelów	Lwów	F.Kamiński, F.Buchhorn, S.Tyczkowski, J.Sokolowicz	ROZ 1:1895 s. 34-36; LM, WS
59	25.04-05.06	Tymbark	Limanowa	F.Kamiński, F.Buchhorn, S.Tyczkowski, J.Sokolowicz	ROZ 1:1895 s. 36-39; LM, WS
Rok 1895					
60	04.03-21.03	Rzezawa	Bochnia	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 1:1895 s. 151-157; LM, WS
61	18.03-25.03	Brzeźnica	Bochnia	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 1:1895 s. 158; LM, WS
62	21.04-29.04	Jasień	Brzesko	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 1:1895 s. 158-159; LM, WS
63	04.05-14.05	Kasina Wielka	Limanowa	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 1:1895 s. 159-160; LM, WS
64	19.05-20.05	Gitowice	Żywiec	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 1:1895 s. 219-222; LM, WS
65	26.05-11.06	Rychwałd	Żywiec	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 1:1895 s. 222-223; LM, WS
66	13.06-29.06	Jeleśnia	Żywiec	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 1:1895 s. 223-226; LM, WS
67	20.07-06.08	Rajcza	Żywiec	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 1:1895 s. 226-227; LM, WS
68	08.09-24.09	Bestwina	Biała	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 2:1896 s. 19-24; LM, WS
69	29.09-07.10	Jawiszowice	Biała	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 2:1896 s. 24-25; LM, WS
70	06.10-14.10	Dankowice	Biała	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 2:1896 s. 26; LM, WS
71	17.11-03.12	Tarnów	Tarnów	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 2:1896 s. 27-34; LM, WS
72	06.12-08.12	Bobrek	Chrzanów	S.Krzyszkowski, J.Sokolowicz	ROZ 2:1896 s. 34; LM, WS
Rok 1896					
73	23.02-10.03	Zgórsko	Mielec	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 2:1896 s. 195-200; LM, WS
74	22.03-30.03	Szczawnica Wyznia	Nowy Targ	F.Kamiński, F.Buchhorn, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski	ROZ 2:1896 s. 200-205; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
75	12.04-20.04	Rudawa	Chrzanów	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, S.Dudek	ROZ 2:1896 s. 205-207; LM, WS
76	26.04-02.05	Paczków	Chrzanów	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, S.Dudek	ROZ 2:1896 s. 207-209; LM, WS
77	10.05-19.05	Poręba Żegoty	Chrzanów	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Dudek, W.Ciopalski	ROZ 2:1896 s. 209-210; LM, WS
78	24.05-02.06	Rybna	Kraków	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Dudek, W.Ciopalski	ROZ 2:1896 s. 210-213; LM, WS
79	07.06-23.06	Ujanowice	Limanowa	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Dudek, W.Ciopalski	ROZ 2:1896 s. 213-215; LM, WS
80	25.06-12.07	Słopnice Królewskie	Limanowa	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, S.Dudek	ROZ 2:1896 s. 215-220; LM, WS
81	16.08-23.08	Lisia Góra	Tarnów	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 2:1896 s. 220-223; LM, WS
82	13.09-21.09	Styszów	Wadowice	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 3:1897 s. 37-42; LM, WS
83	21.09-29.09	Mucharz	Wadowice	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 3:1897 s. 42-43; LM, WS
84	29.09-07.10	Zembrzyce	Wadowice	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 3:1897 s. 43-44; LM, WS
85	18.10-03.11	Krzyszów	Żywiec	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 3:1897 s. 60-67; LM, WS
86	03.11-11.11	Tarnawa Dolna	Wadowice	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 3:1897 s. 67-70; LM, WS
87	•	Koropiec	Buczacz	F.Buchhorn, S.Krzyszkowski, R.Steinsdorfer	ROZ 3:1897 s. 20-28; LM, WS
88	•	Barysz	Buczacz	F.Buchhorn, S.Krzyszkowski, R.Steinsdorfer, S.Tyczkowski	ROZ 3:1897 s. 28-34; LM, WS
89	•	Kowalówka	Buczacz	F.Buchhorn, S.Krzyszkowski, R.Steinsdorfer, W.Wrodarczyk	ROZ 3:1897 s. 34-36; LM, WS
Rok 1897					
90	07.03-23.03	Kraków	Kraków	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 4:1898 s. 18-25; LM, WS
91	28.03-13.04	Zakopane	Nowy Targ	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 4:1898 s. 25-34; LM, WS
92	25.04-11.05	Kęty	Biała	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 4:1898 s. 34-37; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
93	16.05-24.05	Osiek	Biała	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 4:1898 s. 37-42; LM, WS
94	24.05-30.05	Głębocice	Wadowice	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 4:1898 s. 42-47; LM, WS
95	13.06-21.06	Poręba Spytowska	Brzesko	F.Kamiński, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 4:1898 s. 47-48; LM, WS
96	23.06-05.07	Chocimierz	Horodenka	S.Krzyszkowski, Franciszek Domaradzki, J.Rossmann	ROZ 4:1898 s. 49; LM, WS
97	04.07-11.07	Horodenka	Horodenka	F.Kamiński, J.Sokolowicz, J.Konieczny, S.Dudek	ROZ 4:1898 s. 80-86; LM, WS
98	05.07-11.07	Żuków	Horodenka	S.Krzyszkowski, F.Domaradzki, J.Rossmann	ROZ 4:1898 s. 49; LM, WS
99	13.07-23.07	Śniatyń	Śniatyń	F.Kamiński, J.Sokolowicz, J.Konieczny, S.Dudek	ROZ 4:1898 s. 86-88; LM, WS
100	23.07-31.07	Czernelica	Horodenka	F.Kamiński, J.Sokolowicz, J.Konieczny, S.Dudek	ROZ 4:1898 s. 88-89; LM, WS
101	31.07-03.08	Michalce	Horodenka	F.Kamiński, J.Sokolowicz, J.Konieczny, S.Dudek	ROZ 4:1898 s. 90-92; LM, WS
102	12.09-20.09	Plaza	Chrzanów	J.Sokolowicz, J.Konieczny, S.Dudek	ROZ 4:1898 s. 92-94; LM, WS
103	12.09-20.09	Libiąż Wielki	Chrzanów	S.Krzyszkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński	ROZ 4:1898 s. 92; LM, WS
104	20.09-28.09	Regulice	Chrzanów	J.Sokolowicz, J.Konieczny, S.Dudek	ROZ 4:1898 s. 95-96; LM, WS
105	20.09-28.09	Kościelec	Chrzanów	S.Krzyszkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński	ROZ 4:1898 s. 92; LM, WS
106	10.10-26.10	Babice	Chrzanów	S.Krzyszkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, J.Sokolowicz	ROZ 4:1898 s. 96-99; LM, WS
107	07.11-15.11	Bobrek	Chrzanów	S.Krzyszkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, J.Konieczny	ROZ 4:1898 s. 99-100; LM, WS
Rok 1898					
108	12.02-17.02	Zielonki	Kraków	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 4:1898 s. 215-219; LM, WS
109	26.02-07.03	Jeleśnia	Żywiec	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 4:1898 s. 219-223; LM, WS
110	05.03-13.03	Zgórsko	Mielec	S.Krzyszkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 74-77; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
111	12.03-18.03	Witanowice	Wadowice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 4:1898 s. 223-225; LM, WS
112	19.03-26.03	Buczacz	Buczacz	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 77-80; LM, WS
113	20.03-24.03	Rudawa	Chrzanów	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 4:1898 s. 225-227; LM, WS
114	26.03-01.04	Frydrychowice	Wadowice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 4:1898 s. 227-228; LM, WS
115	27.03-31.03	Kowalówka	Buczacz	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 80-81; LM, WS
116	01.04-05.04	Graboszyce	Wadowice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 4:1898 s. 228-229; LM, WS
117	16.04-25.04	Zebrzydowice	Wadowice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 20-26; LM, WS
118	23.04-01.05	Cieszanów	Cieszanów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 81-82; LM, WS
119	25.04-01.05	Przytkowice	Wadowice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 26-31; LM, WS
120	01.05-06.05	Wysoka	Wadowice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 32-35; LM, WS
121	02.05-10.05	Oleszyce	Cieszanów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 82; LM, WS
122	10.05-18.05	Dzików Stary	Cieszanów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 82-83; LM, WS
123	14.05-20.05	Radziszów	Podgórze	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 35-37; LM, WS
124	20.05-26.05	Wola Radziszowska	Mysłenice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 37-38; LM, WS
125	22.05-30.05	Magierów	Rawa Ruska	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 83-84; LM, WS
126	26.05-01.06	Leńcze Górne	Wadowice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 38-40; LM, WS
127	04.06-12.06	Rawa Ruska	Rawa Ruska	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 84-85; LM, WS
128	13.06-16.06	Lubycza Królewska Miasteczko	Rawa Ruska	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 85-86; LM, WS
129	16.06-20.06	Pzyczki	Rawa Ruska	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 86; LM, WS
130	20.06-25.06	Potylicz	Rawa Ruska	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 86-87, LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
131	25.08-03.09	Lipisko	Cieszanów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 262-266; LM, WS
132	01.09-10.09	Naroł Miasto	Cieszanów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 266-267; LM, WS
133	09.09-12.09	Szaflary	Nowy Targ	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 239-245; LM, WS
134	10.09-19.09	Plazów	Cieszanów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 267-268; LM, WS
135	28.09-06.10	Łukawiec	Cieszanów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 268-270; LM, WS
136	29.09-07.10	Poronin	Nowy Targ	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 245-253; LM, WS
137	06.10-09.10	Kobylnica Ruska	Jaworów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 270-271; LM, WS
138	08.10.16.1	Białka	Nowy Targ	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 5:1899 s. 253-258; LM, WS
139	20.11-28.11	Ujanowice	Limanowa	S.Krzyszczkowski, F.Kamiński, J.Konieczny, R.Kudlek, J.Sokolowicz	ROZ 5:1899 s. 258-261; LM, WS
140	•	Czyszki	Lwów	S.Krzyszczkowski, F.Domaradzki, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 5:1899 s. 87-88; LM, WS
Rok 1899					
141	02.01-04.01	Choderkowce	Bóbrka	J.Kiedrowski, J.Rossmann, J.Sokolowicz	LM, WS
142	18.02-28.02	Niepolomice	Bochnia	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 67-76; LM, WS
143	01.03-08.03	Zabierzów	Bochnia	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 76-80; LM, WS
144	08.03-16.03	Brzezie	Bochnia	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 80-85; LM, WS
145	16.03-22.03	Bodzanów	Wieliczka	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 89-90; LM, WS
146	24.03-28.03	Osiek	Biała	J.Sokolowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 89-90; LM, WS
147	15.04-01.05	Busk	Kamionka Strumilowa	S.Krzyszczkowski, F.Kamiński, S.Dudek, F.Trawniczek	ROZ 6:1900 s. 21-22; LM, WS
148	06.05-15.05	Biały Kamień	Złoczów	J.Sokolowicz, J.Konieczny, S.Tyczkowski, J.Dihm, J.Kiedrowski	ROZ 6:1900 s. 91-97; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
149	06.05-15.05	Toporów	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, S.Dudek	ROZ 6:1900 s. 22-23; LM, WS
150	16.05-23.05	Łopatyn	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 6:1900 s. 23-24; LM, WS
151	23.05-30.05	Radziechów	Kamionka Strumilowa	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 6:1900 s. 24; LM, WS
152	04.06-11.06	Witków Nowy	Kamionka Strumilowa	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 6:1900 s. 25-27; LM, WS
153	13.06-21.06	Dobrotwór	Kamionka Strumilowa	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 27-28; LM, WS
154	30.07-05.08	Stanisławczyk	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 161-162; LM, WS
155	05.08-13.08	Szczurowice	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 163; LM, WS
156	15.08-08.09	Ponikwa	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 163-164; LM, WS
157	07.09-15.09	Sassów	Złoczów	J.Sokołowicz, J.Konieczny, S.Tyczkowski	ROZ 6:1900 s. 234-245; LM, WS
158	23.09-29.09	Trzebinia Miasteczko	Chrzanów	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 246-247; LM, WS
159	30.09-08.10	Lubień	Myślenice	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 247-249; LM, WS
160	wrzesień	Trościaniec Wielki	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 167-168; LM, WS
161	wrzesień	Założe	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 164-167; LM, WS
162	08.10-11.10	Krzeczów	Myślenice	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 249-250; LM, WS
163	11.10-27.10	Brody	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 168-169; LM, WS
164	28.10-05.11	Pcim	Myślenice	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 252-254; LM, WS
165	04.11-12.11	Pieniaki	Brody	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 169-170; LM, WS
166	05.11-13.11	Wiśniowa	Wieliczka	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 254-256; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
167	12.11-20.11	Podhorce	Złoczów	F.Kamiński, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki	ROZ 6:1900 s. 170-171; LM, WS
Rok 1900					
168	04.03-12.03	Łososina Górna	Limanova	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek, F.Kamiński	ROZ 6:1900 s. 256-258; LM, WS
169	18.03-08.04	Podgórze	Podgórze	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek, F.Kamiński	ROZ 6:1900 s. 258-261; LM, WS
170	29.04-07.05	Biezanów	Wieliczka	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 6:1900 s. 261-264; LM, WS
171	02.05-05.05	Ilawcze	Trembowla	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 92-94; LM, WS
172	05.05-13.05	Trembowla	Trembowla	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 94-95; WS
173	07.05-11.05	Grabie	Wieliczka	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 7:1901 s. 17-19; LM, WS
174	11.05-17.05	Biskupce	Wieliczka	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek	ROZ 7:1901 s. 19-20; LM, WS
175	13.05-16.05	Ostrowczyk	Trembowla	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 95; WS
176	16.05-18.05	Krowinka	Trembowla	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 95-96; WS
177	19.05-28.05	Jakóbkowice	Nowy Sącz	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek, F.Kamiński	ROZ 7:1901 s. 20-23; LM, WS
178	20.05-26.05	Iwanówka	Trembowla	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 96-98; WS
179	02.06-10.06	Mikulifce	Tarnopol	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 98-100; WS
180	09.06-18.06	Dzieskanowice	Wieliczka	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek, J.Kiedrowski, J.Gaworzewski	ROZ 7:1901 s. 68-69; LM, WS
181	10.06-14.06	Bucniów	Tarnopol	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 100-101; WS
182	14.06-20.06	Nastasów	Tarnopol	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 101; WS
183	20.06-24.06	Chodaczków Wielki	Tarnopol	S.Tyczkowski, S.Krzyszczkowski, F.Trawniczek	ROZ 7:1901 s. 101-102; WS
184	01.07-16.07	Jaworzno	Chrzanów	J.Sokołowicz, J.Konieczny, R.Kudlek, F.Kamiński, F.Buchhorn	ROZ 7:1901 s. 72-76; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
185	15.09–17.09	Mogila	Kraków	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński	ROZ 7:1901 s. 76–77; LM, WS
186	15.09–23.09	Złotniki	Podhaje	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, T.Softysik	ROZ 7:1901 s. 151–152; WS
187	23.09–28.09	Draganówka	Tarnopol	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, T.Softysik	ROZ 7:1901 s. 152–154; WS
188	28.09–06.10	Rosochowaciec	Podhaje	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, T.Softysik	ROZ 7:1901 s. 155–156; WS
189	28.09–06.10	Sulkowice	Myślenice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński	ROZ 7:1901 s. 78–81; LM, WS
190	06.10–12.10	Harbutowice	Wadowice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński	ROZ 7:1901 s. 81–82; LM, WS
191	13.10–21.10	Wiśniowczyk	Podhaje	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, T.Softysik	ROZ 7:1901 s. 156–157; WS
192	20.10–28.10	Budzów	Myślenice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński	ROZ 7:1901 s. 83–85; LM, WS
193	22.10–30.10	Mogielnica	Trembowla	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, T.Softysik	ROZ 7:1901 s. 157–158; WS
194	28.10–05.11	Bieńkówka	Myślenice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński	ROZ 7:1901 s. 85–88; LM, WS
Rok 1901					
195	07.01–15.01	Chodertkowce	Bóbrka	J.Sokolowicz, J.Kiedrowski, J.Rossmann, S.Krzyszkowski	ROZ 7:1901 s. 116; LM, WS
196	23.02–27.02	Rohatyn	Rohatyn	ROZ 7:1901 s. 210–211; WS	LM, WS
197	24.02–04.03	Limanowa	Limanowa	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński, S.Król	ROZ 7:1901 s. 211–212; WS
198	02.03–16.03	Monasterzyska	Buczacz	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki, F.Buchhorn	LM, WS
199	09.03–19.03	Rzezawa	Bochnia	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński	ROZ 9:1903 s. 26; WS
200	16.03–25.03	Jezierzany	Borszczów	J.Sokolowicz, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 7:1901 s. 212–213; WS
201	17.03–31.03	Buczacz	Buczacz	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki, F.Buchhorn, R.Kudlek	LM, WS
202	23.03–02.04	Maków	Myślenice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński, S.Król	

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
203	13.04–23.04	Zawoja	Myślenice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński, S.Król	LM, WS
204	23.04–01.05	Osielec	Myślenice	J.Sokolowicz, J.Konieczny, S.Król	LM, WS
205	26.04–02.05	Stojanów	Kamionka Strumiłowa	J.Konieczny, E.Kolodziej, H.Dylla	ROZ 8:1902 s. 68–70; WS
206	05.05–13.05	Pogwizdów	Bochnia	J.Sokolowicz, J.Konieczny, F.Kamiński,	LM, WS
207	12.05–19.05	Janów	Trembowla	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki, S.Dudek	ROZ 8:1902 s. 61–62; WS
208	19.05–22.05	Kobyłowski	Trembowla	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki, S.Dudek	ROZ 8:1902 s. 62; WS
209	25.05–02.06	Grzymałów	Skala	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki, S.Dudek	ROZ 8:1902 s. 62–63; WS
210	02.06–05.06	Krasne	Skala	S.Tyczkowski, F.Trawniczek, F.Domaradzki, S.Dudek	ROZ 8:1902 s. 63; WS
211	09.06–12.06	Biały Kamień	Złoczów	R.Kudlek, F.Domaradzki, S.Krzyszkowski	ROZ 7:1901 s. 192; WS
212	28.06–06.07	Husiatyn	Husiatyn	R.Kudlek, F.Domaradzki, S.Tyczkowski	ROZ 8:1902 s. 63–64; WS
213	11.08–14.08	Sarnki Dolne	Rohatyn	J.Sokolowicz, S.Król, H.Dylla, S.Krzyszkowski	ROZ 7:1901 s. 205–209; WS
214	17.08–21.08	Beremiany	Zaleszczyki	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, S.Król	ROZ 8:1902 s. 64–65; WS
215	28.08 – •	Jazłowiec	Buczacz	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, S.Król	ROZ 8:1902 s. 65–66; WS
216	31.08–02.09	Burakówka	Zaleszczyki	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, S.Król	ROZ 8:1902 s. 65; WS
217	01.09–05.09	Mielnica	Borszczów	F.Buchhorn, F.Trawniczek	ROZ 8:1902 s. 13; WS
218	03.09–08.09	Żabińce	Husiatyn	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, S.Król, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 14–15; WS
219	08.09–14.09	Budzanów	Trembowla	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 15–17; WS
220	10.09–18.09	Siczina	Myślenice	J.Sokolowicz, H.Dylla, F.Kamiński	ROZ 9:1903 s. 69–73; LM, WS
221	15.09–17.09	Skala Miasto	Borszczów	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 17–18; WS
222	17.09–19.09	Cygany	Borszczów	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 17–18; WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książka prowadzący misję	Nota bibliograficzna
223	18.09-29.09	Jordanów	Myślenice	J.Sokolowicz, H.Dylla, F.Kamiński, S.Krzyszkowski	ROZ 9:1903 s. 73-76; LM, WS
224	20.09-02.10	Turycze	Borszczów	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 17-18; WS
225	29.09-02.10	Sotwina	Bohordoczany	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 19-20; WS
226	03.10-06.10	Delatyn	Nadwórna	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 20-21; WS
227	06.10 - •	Halicz	Stanisławów	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 21; WS
228	13.10-19.10	Bóbrka	Bóbrka	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny	ROZ 9:1903 s. 22; WS
229	14.10-18.10	Skomielna Biata	Myślenice	J.Sokolowicz, H.Dylla, S.Krzyszkowski	ROZ 9:1903 s. 76-78; LM, WS
230	18.10-28.10	Łętowia	Myślenice	J.Sokolowicz, H.Dylla, F.Kamiński, S.Krzyszkowski	ROZ 9:1903 s. 78-81; LM, WS
231	20.10-27.10	Kopaczynce	Horodenka	F.Domaradzki, S.Tyczkowski, J.Konieczny, S.Król	ROZ 9:1903 s. 23-24; WS
232	24.10-27.10	Nowosiółki	Złoczów	S.Tyczkowski, A.Linkert, W.Wrodarczyk	ROZ 9:1903 s. 24-25; WS
233	01.12-06.12	Głęboczek	Borszczów	F.Buchhorn, S.Dudek, F.Trawniczek	ROZ 8:1902 s. 66-67; WS
Rok 1902					
234	16.02-24.02	Tymbark	Limanowa	J.Sokolowicz, F.Kamiński, S.Krzyszkowski	ROZ 9:1903 s. 236-239; LM, WS
235	01.03-08.03	Ruszcza	Kraków	J.Sokolowicz, H.Dylla, F.Kamiński	ROZ 9:1903 s. 239-242; LM, WS
236	02.03-10.03	Touste	Skalat	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski	ROZ 9:1903 s. 199-200; WS
237	15.03-19.03	Rohatyn	Rohatyn	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski	ROZ 9:1903 s. 200-201; WS
238	16.03-24.03	Jezierzany	Borszczów	J.Sokolowicz, F.Kamiński, S.Dudek	ROZ 9:1903 s. 26-33; LM
239	05.04-11.04	Pleszów	Kraków	J.Sokolowicz, H.Dylla, S.Krzyszkowski	ROZ 9:1903 s. 242-243; LM, WS
240	19.04-25.04	Mogila	Kraków	J.Sokolowicz, H.Dylla, S.Krzyszkowski	ROZ 9:1903 s. 243-244; LM, WS
241	29.04-04.05	Konkolniki	Rohatyn	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 201-202; WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książka prowadzący misję	Nota bibliograficzna
242	04.05-10.05	Boleszowce	Rohatyn	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 202-203; WS
243	07.05-26.05	Wadowice Górne	Mielec	J.Sokolowicz, H.Dylla, S.Krzyszkowski, F.Kamiński	ROZ 9:1903 s. 244-246; LM, WS
244	10.05-14.05	Zawatów	Podhajce	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 203; WS
245	• - 25.05	Bursztyn	Rohatyn	Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 203-204; WS
246	20.06-30.06	Podhajce	Podhajce	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki, F.Buchhorn	ROZ 9:1903 s. 204-206; WS
247	05.07-09.07	Markowa	Podhajce	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 206; WS
248	06.09-14.09	Rychwałd	Żywiec	J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, F.Kamiński, F.Trawniczek, J.Szulc	ROZ 9:1903 s. 246-247; LM, WS
249	14.09-23.09	Jeleśnia	Żywiec	J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, F.Kamiński, F.Trawniczek	ROZ 9:1903 s. 247; LM, WS
250	25.09-29.09	Toustobaby	Podhajce	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 206-207; WS
251	29.09-04.10	Horozanka	Podhajce	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 207; WS
252	04.10-11.10	Hnilcze	Podhajce	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 208; WS
253	04.10-14.10	Rajcza	Żywiec	J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, F.Kamiński, F.Trawniczek	ROZ 9:1903 s. 247-248; LM, WS
254	14.10-20.10	Głowice	Żywiec	J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, F.Trawniczek	ROZ 9:1903 s. 248; WS
255	11.12-16.12	Fitejów	Rohatyn	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, F.Domaradzki	ROZ 9:1903 s. 208-209; WS
Rok 1903					
256	08.03-18.03	Niedzwiedź	Limanowa	J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, F.Kamiński, F.Trawniczek	ROZ 10:1904 s. 146-152; LM, WS
257	21.03-26.03	Książnice	Mielec	J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, F.Trawniczek	ROZ 10:1904 s. 152-153; LM, WS
258	26.03-30.03	Zgórsko	Mielec	J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, F.Trawniczek	ROZ 10:1904 s. 153-154; LM, WS
259	01.04-06.04	Jastrząbka Stara	Pilzno	J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, F.Trawniczek	ROZ 11:1905 s. 38-41; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
260	19.04-05.05	Mszana Dolna	Limanova	J.Sokolowicz, S.Krzyszowski, F.Kamiński, F.Trawniczek, J.Glogowski	ROZ 11:1905 s. 90-93; LM, WS
261	09.05-15.05	Szczyrk	Biała	J.Sokolowicz, S.Krzyszowski, F.Trawniczek,	ROZ 11:1905 s. 93-94; LM, WS
262	17.05-22.05	Wilkowice	Biała	J.Sokolowicz, S.Krzyszowski, F.Trawniczek,	ROZ 11:1905 s. 94-95; LM, WS
263	23.05-26.05	Mikuszowice	Biała	J.Sokolowicz, S.Krzyszowski, F.Trawniczek,	ROZ 11:1905 s. 95-96; LM, WS
264	29.08-06.09	Powitno	Gródek	F.Buchhorn, F.Domaradzki, E.Kolodziej, J.Glogowski	ROZ 11:1905 s. 141-143; WS
265	06.09-15.09	Janów	Gródek	F.Buchhorn, F.Domaradzki, E.Kolodziej, J.Glogowski	ROZ 11:1905 s. 143-144; WS
266	18.09-22.09	Skole Miasteczko	Stryj	F.Buchhorn, F.Domaradzki, E.Kolodziej, J.Glogowski	ROZ 11:1905 s. 144-148; WS
267	22.09-27.09	Sokołów	Stryj	F.Buchhorn, F.Domaradzki, E.Kolodziej, J.Glogowski	ROZ 11:1905 s. 148-149; WS
268	28.09-04.10	Żydaczów	Żydaczów	F.Buchhorn, F.Domaradzki, E.Kolodziej, J.Glogowski	ROZ 11:1905 s. 226-228; WS
269	04.10-12.10	Żurawno	Żydaczów	F.Buchhorn, F.Domaradzki, E.Kolodziej, J.Glogowski	ROZ 11:1905 s. 228-230; WS
270	13.10-17.10	Żulin	Stryj	F.Buchhorn, F.Domaradzki, E.Kolodziej, J.Glogowski	ROZ 11:1905 s. 230-231; WS
Rok 1904					
271	02.01-19.01	Borzęcin	Brzesko	J.Sokolowicz, F.Kamiński, W.Szymbor, S.Tyczkowski, R.Steinsdorfer	ROZ 11:1905 s. 150-159; LM, WS
272	20.02-08.03	Dobra	Limanova	F.Kamiński, W.Szymbor, J.Sokolowicz, R.Steinsdorfer	ROZ 11:1905 s. 232-235; LM, WS
273	10.03-16.03	Olszówka	Limanova	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 11:1905 s. 235-238; LM, WS
274	17.03-20.03	Kasina Wielka	Limanova	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 11:1905 s. 238-239; LM, WS
275	21.03-27.03	Raciechowice	Wieliczka	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 11:1905 s. 239-241; LM, WS
276	09.04-17.04	Bestwina	Biała	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 12:1906 s. 31-32; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
277	17.04-21.04	Dankowice	Biała	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 12:1906 s. 33-34; LM, WS
278	21.04-25.04	Jawiszowice	Biała	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 12:1906 s. 34-35; LM, WS
279	12.05-28.05	Zakliczyn	Brzesko	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer, F.Kamiński	ROZ 12:1906 s. 35-39; LM, WS
280	28.05-05.06	Pałęsica	Brzesko	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 12:1906 s. 96-98; LM, WS
281	29.08-08.09	Chocimierz	Horodenka	F.Buchhorn, F.Domaradzki, P.Brukwicki	ROZ 12:1906 s. 169-170; WS
282	08.09-14.09	Koropiec	Buczacz	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski	ROZ 12:1906 s. 170-171; WS
283	14.09-16.09	Puźniki	Buczacz	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski	ROZ 12:1906 s. 171-172; WS
284	18.09-22.09	Porchowa	Buczacz	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski	ROZ 12:1906 s. 172; WS
285	22.09-30.09	Barysz	Buczacz	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski	ROZ 12:1906 s. 172-173; WS
286	26.09-30.09	Mszana Dolna	Limanova	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina	ROZ 12:1906 s. 99-100; LM, WS
287	08.10-16.10	Rudawa	Chrzanów	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina	ROZ 12:1906 s. 100-103; LM, WS
288	16.10-24.10	Poręba Żegoty	Chrzanów	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina	ROZ 12:1906 s. 103; LM, WS
289	29.10-03.11	Hluboczek Wielki	Tarnopol	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski	ROZ 12:1906 s. 173; WS
290	29.10-09.11	Czernichów	Kraków	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 12:1906 s. 104; LM, WS
291	09.11-17.11	Rybna	Kraków	J.Sokolowicz, W.Szymbor, R.Steinsdorfer	ROZ 12:1906 s. 105; LM, WS
292	•	Petlikowice Stare	Buczacz	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski	ROZ 12:1906 s. 173-174; WS
Rok 1905					
293	01.02-09.02	Strzelce Wielkie	Brzesko	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 31-32; LM, WS
294	09.02-14.02	Złota	Brzesko	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 32-33; LM, WS
295	11.03-19.03	Zakliczyn	Brzesko	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 33-34; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
296	12.03-16.03	Horodenska	Horodenska	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski	ROZ 12:1906 s. 176-177; WS
297	16.03-18.03	Jasieniów Polny	Horodenska	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski	ROZ 12:1906 s. 235; WS
298	21.03-28.03	Tymowa	Brzesko	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 34-35; LM, WS
299	24.03-07.04	Buczacz	Buczacz	F.Buchhorn, F.Domaradzki, Z.Truszkowski, E.Kolodziej	ROZ 12:1906 s. 254-255; WS
300	01.04-07.04	Tarnawa Dolna	Wadowice	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 35-37; LM, WS
301	08.04-15.04	Ślemień	Żywiec	J.Sokolowicz, W.Szymbor, A.Odrobina, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 37-38; LM, WS
302	29.04-06.05	Krzeszów	Żywiec	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 38-40; LM, WS
303	03.06-13.06	Wadowice Górne	Mielec	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 41; LM, WS
304	17.06-21.06	Poręba Szyrkowska	Brzesko	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 41; LM, WS
305	04.11-10.11	Brzeszcze	Biała	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 41-43; LM, WS
306	11.11-17.11	Wosienica	Biała	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 43-44; LM, WS
307	18.11-24.11	Piotrowice	Wadowice	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 44; LM, WS
308	24.11-28.11	Polanka Wielka	Biała	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 44-45; LM, WS
309	•	Jaworów	Jaworów	•	ROZ 12:1906 s. 256
310	•	Uście Zielone	Buczacz	•	ROZ 12:1906 s. 256
311	•	Czernelica	Horodenska	•	ROZ 12:1906 s. 256
Rok 1906					
312	10.02-18.02	Laszki	Jarosław	J.Sokolowicz, W.Szymbor, J.Konieczny	ROZ 13:1907 s. 114-117; LM, WS
313	03.03-11.03	Sobolów	Bochnia	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 117-118; LM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Księża prowadzący misję	Nota bibliograficzna
314	12.03-16.03	Książnice	Mielec	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 118-119; LM, WS
315	17.03-25.03	Kraków	Kraków	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 119-121; LM, WS
316	25.03-29.03	Kraków	Kraków	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora, J.Rossmann	ROZ 13:1907 s. 121-122; LM, WS
317	31.03-08.04	Królówka	Bochnia	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Kandora	ROZ 13:1907 s. 122-124; LM, WS
318	21.04-25.04	Bielany	Biała	J.Sokolowicz, W.Szymbor, J.Rossmann	ROZ 13:1907 s. 124-125; LM, WS
319	25.04-29.04	Grojec	Biała	J.Sokolowicz, W.Szymbor, J.Rossmann	ROZ 13:1907 s. 125; LM, WS
320	02.05-06.05	Pisarzowa	Limanowa	J.Sokolowicz, W.Szymbor, J.Rossmann	ROZ 13:1907 s. 125-126; LM, WS
321	04.06-11.06	Męcina	Limanowa	J.Sokolowicz, W.Szymbor, S.Krzyszkowski	ROZ 13:1907 s. 128-129; LM, WS
322	29.09-01.10	Krzyszynopol	Sokal	J.Sokolowicz, W.Szymbor, J.Konieczny	ROZ 13:1907 s. 129-130; LM, WS
323	27.10-31.10	Głębowice	Wadowice	S.Krzyszkowski, Z.Truszkowski, W.Szymbor	ROZ 13:1907 s. 132-134; LM, WS
324	10.12-14.12	Sokolówka	Bóbrka	J.Sokolowicz, K.Witaszek	ROZ 13:1907 s. 129-131
Rok 1907					
325	17.02-31.02	Przeworsk	Przeworsk	S.Krzyszkowski, Z.Truszkowski, W.Szymbor, J.Rossmann, R.Steinsdorfer	ROZ 13:1907 s. 224-227; WS
326	03.03-05.03	Mikulice	Przeworsk	W.Szymbor, Z.Truszkowski	ROZ 13:1907 s. 227-229; WS
327	17.03-22.03	Stryj	Stryj	Z.Truszkowski	ROZ 13:1907 s. 173; WS
328	11.05-16.05	Waręż Miasto	Sokal	J.Konieczny, A.Odrobina	ROZ 14:1908 s. 80; WS
329	16.06-20.06	Darachów	Trembowla	J.Konieczny, A.Odrobina, J.Rossmann	ROZ 14:1908 s. 88; WS
330	14.07-19.07	Regulice	Chrzanów	W.Szymbor, J.Rossmann, S.Król	ROZ 14:1908 s. 89; WS
331	02.08-06.08	Polana	Lisko	W.Szymbor, J.Rossmann,	ROZ 14:1908 s. 90-97; WS
332	07.09-20.09	Kościelec	Chrzanów	J.Konieczny, A.Odrobina, R.Steinsdorfer	ROZ 14:1908 s. 99; WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
333	05.10-13.10	Babice	Chrzanów	W.Szymbor, Z.Truszkowski, R.Steinsdorfer	ROZ 14:1908 s. 99; WS
334	17.11-24.11	Wola Rzędzińska	Tarnów	W.Szymbor, Z.Truszkowski, W.Szymbor	ROZ 14:1908 s. 101; WS
335	26.11-29.11	Żabińce	Husiatyn	J.Sokolowicz	ROZ 13:1908 s. 354; WS
336	01.12-12.12	Mielec	Mielec	Z.Truszkowski, R.Steinsdorfer, S.Tyczkowski, S.Krzyszkowski	ROZ 14:1908 s. 101; WS
Rok 1908					
337	marzec	Czermin	Mielec	S.Tyczkowski, S.Krzyszkowski, J.Konieczny, W.Szymbor	ROZ 14:1908 s. 55; WS
338	wrzesień	Gumńska Fox	Ropczyce	S.Tyczkowski, P.Brukwicki	ROZ 15:1909 s. 52; WS
339	wrzesień	Łączki	Ropczyce	S.Tyczkowski, P.Brukwicki	ROZ 15:1909 s. 52; WS
340	28.10-03.10	Malechów	Lwów	Z.Truszkowski, W.Bieniasz	ROZ 14:1908 s. 218-221; WS
341	18.10-25.10	Strusów	Trembowla	S.Krzyszkowski, Z.Truszkowski, A.Odrobina	ROZ 14:1908 s. 221-226; WS
342	20.11-24.11	Husów	Łańcut	S.Krzyszkowski, Z.Truszkowski	ROZ 16:1910 s. 6-8; WS
343	•	Borowa	Mielec	S.Tyczkowski, S.Krzyszkowski, J.Konieczny, W.Szymbor	ROZ 14:1908 s. 55; WS
344	•	Kęty	Biała	•	ROZ 14:1908 s. 136; WS
345	•	Osiek	Biała	J.Rossmann, S.Krzyszkowski, W.Szymbor	ROZ 14:1908 s. 136; WS
346	•	Padew Narodowa	Mielec	S.Tyczkowski, S.Krzyszkowski, J.Konieczny, W.Szymbor	ROZ 14:1908 s. 55; WS
347	•	Poręba Wielka	Biała	J.Rossmann, W.Szymbor	ROZ 14:1908 s. 136; WS
348	•	Rozwienica	Jarosław	J.Rossmann, R.Steinsdorfer	ROZ 14:1908 s. 55; WS
349	•	Synowódzko Wyżne	Stryj	J.Rossmann, R.Steinsdorfer	ROZ 14:1908 s. 55; WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
Rok 1909					
350	06.02-09.02	Graboszyce	Wadowice	W.Bieniasz, Z.Truszkowski	ROZ 16:1910 s. 8-9; WS
351	09.02-14.02	Wozniki	Wadowice	W.Bieniasz, Z.Truszkowski	ROZ 16:1910 s. 10-11; WS
352	26.03-06.03	Rzochów	Mielec	S.Tyczkowski, S.Krzyszkowski, Z.Truszkowski	ROZ 16:1910 s. 11-12; WS
353	14.03-30.03	Kamionka Strumilowa	Kamionka Strumilowa	F.Buchhorn, S.Krzyszkowski, Z.Truszkowski, J.Konieczny	ROZ 16:1910 s. 12-15; WS
354	31.03-05.04	Kańczuga	Przeworsk	S.Krzyszkowski, Z.Truszkowski	ROZ 16:1910 s. 15-17; WS
355	19.04-22.04	Zgórsko	Mielec	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, J.Konieczny	ROZ 16:1910 s. 17-18; WS
356	22.04 - •	Wadowice Górne	Mielec	•	ROZ 16:1910 s. 18-19; WS
357	• - 07.05	Żdziarzec	Mielec	S.Tyczkowski, Z.Truszkowski, J.Konieczny	ROZ 16:1910 s. 19-20; WS
358	19.05-25.05	Radomyśl	Mielec	S.Tyczkowski, S.Krzyszkowski, Z.Truszkowski	ROZ 16:1910 s. 20-22; WS
359	02.06-10.06	Kozłów	Brzeżany	W.Bieniasz, Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 16:1910 s. 22-23; WS
360	22.06-26.06	Horodnica	Husiatyn	J.Sokolowicz	ROZ 15:1909 s. 66; WS
361	15.08-19.08	Synowódzko Wyżne	Stryj	F.Domaradzki	ROZ 15:1909 s. 295; WS
362	15.08-22.08	Busk	Kamionka Strumilowa	Z.Truszkowski, J.Konieczny, J.Rossmann, F.Domaradzki	ROZ 15:1909 s. 295; WS
363	22.08-28.08	Łopatyn	Brody	Z.Truszkowski, J.Konieczny, J.Rossmann, F.Domaradzki	ROZ 15:1909 s. 295; WS
364	29.08-03.09	Witków Nowy	Kamionka Strumilowa	Z.Truszkowski, J.Konieczny, J.Rossmann, F.Domaradzki	ROZ 15:1909 s. 295; WS
365	19.09-23.09	Ryczów	Wadowice	Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 15:1909 s. 295; WS
366	04.11-17.11	Palczowice	Wadowice	Z.Truszkowski, J.Rossmann, F.Domaradzki	ROZ 16:1910 s. 6; WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książka prowadzący misję	Nota bibliograficzna
367	28.11-07.12	Spytkowice	Wadowice	Z.Truszkowski, J.Rossmann, F.Domaradzki	ROZ 16:1910 s. 61; WS
Rok 1910					
368	06.02-10.02	Drohobycz	Drohobycz	Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 17:1911 s. 137; WS
369	20.02-25.02	Nizniów	Tlumacz	Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 17:1911 s. 137; WS
370	06.03-13.03	Biały Kamień	Złoczów	Z.Truszkowski, J.Rossmann, J.Konieczny	ROZ 17:1911 s. 137; WS
371	13.03-16.03	Usznia	Złoczów	Z.Truszkowski, J.Konieczny	ROZ 17:1911 s. 137; WS
372	13.03-21.03	Miatyn	Gródek	J.Rossmann, J.Sokolowicz, S.Krzyszkowski, J.Konieczny	ROZ 17:1911 s. 137; WS
373	15.05-18.05	Stryj	Stryj	•	ROZ 17:1911 s. 137; WS
374	29.08-03.09	Zalóże	Brody	Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 17:1911 s. 137; WS
375	03.09-7.09	Obarzańce	Tarnopol	Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 17:1911 s. 137; WS
376	13.10-16.10	Odrawąż	Nowy Targ	Z.Truszkowski, J.Rossmann, S.Leśniowski	ROZ 17:1911 s. 137; WS
377	06.11-13.11	Ludzimierz	Nowy Targ	Z.Truszkowski, J.Rossmann, S.Leśniowski	ROZ 17:1911 s. 137; WS
378	10.12-18.12	Odporyszów	Dąbrowa	J.Sokolowicz, F.Buchhorn, J.Konieczny	ROZ 17:1911 s. 139-140; WS
Rok 1911					
379	12.03-16.03	Sassów	Złoczów	J.Rossmann, P.Brukwicki	ROZ 18:1912 s. 156; WS
380	23.04-27.04	Bieńczyce	Kraków	W.Szymbor	KM, WS
381	08.05-14.05	Lubeza	Pilzno	Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 18:1912 s. 156; WS
382	21.05-28.05	Pomorzaný	Złoczów	Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 18:1912 s. 156; WS
383	29.05-03.06	Ryków	Złoczów	Z.Truszkowski, J.Rossmann	ROZ 18:1912 s. 156; WS
384	20.08-28.08	Racgoszcz	Dąbrowa	S.Krzyszkowski, S.Dudek, W.Bieniasz, W.Szymbor	ROZ 17:1911 s. 279-283; KM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książka prowadzący misję	Nota bibliograficzna
385	27.10-01.11	Synowódzko Wyżne	Stryj	W.Szymbor	KM, WS
386	25.11-30.11	Nowosiółki	Złoczów	F.Buchhorn, F.Domaradzki	ROZ 18:1912 s. 82; KM, WS
387	10.12-17.12	Gdów	Wieliczka	S.Krzyszkowski, S.Dudek, K.Słomiński	KM, WS
Rok 1912					
388	21.01-28.01	Gorzyce	Tarnobrzeg	S.Dudek, W.Bieniasz, W.Szymbor	KM, WS
389	09.02-17.02	Skalati	Skalati	•	AMS
390	17.02-25.02	Zabierzów	Bochnia	S.Dudek, W.Bieniasz, W.Szymbor	KM, WS
391	25.02-02.03	Cerekiew	Bochnia	K.Słomiński, S.Krzyszkowski, L.Chocieszynski	KM, WS
392	25.02-02.03	Bodzanów	Wieliczka	S.Dudek, W.Bieniasz, W.Szymbor	KM, WS
393	25.02-03.03	Siedliska Bogusz	Pilzno	F.Buchhorn, J.Konieczny, K.Witaszek	ROZ 18:1912 s. 216; KM, WS
394	12.05-16.05	Chmieliska	Skalati	J.Rossmann	KM, WS
395	•	Kołodziejówka	Skalati	F.Buchhorn, J.Rossmann	AMS
Rok 1913					
396	28.01-30.01	Zabierzów	Bochnia	W.Szymbor, F.Domaradzki	KM, WS
397	08.02-12.02	Spytkowice	Wadowice	R.Steinsdorfer, K.Witaszek	KM, WS
398	09.02-16.02	Skalati	Skalati	F.Buchhorn, J.Rossmann, J.Konieczny	KM, WS
399	23.02-30.02	Raba Wyżna	Myślenice	S.Tyczkowski, J.Konieczny, S.Dudek	KM, WS
400	02.03-07.03	Krzywczyce	Lwów	J.Konieczny	KM, WS
401	08.03-12.03	Podwolezycka	Skalati	J.Konieczny, J.Rossmann	KM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
402	16.03-19.03	Radzietchów	Kamionka Strumiłowa	J.Konieczny	KM, WS
403	11.04-14.04	Dolpotów	Kalusz	P.Brukwicki	KM, WS
404	14.04-20.04	Dorohów	Stanisławów	P.Brukwicki	KM, WS
405	lipiec	Kamionka Strumiłowa	Kamionka Strumiłowa	•	AMS
406	05.12-09.12	Witarnowice	Wadowice	J.Konieczny	KM, WS
Rok 1914					
407	09.02-14.02	Jasień	Brzesko	•	AMS
408	22.02-25.02	Piotrowice	Wadowice	•	AMS
409	01.03-08.03	Wiśniowa	Wieliczka	J.Konieczny, S.Dudek, R.Steinsdorfer	KM, WS
410	08.03-16.03	Dobczyce	Wieliczka	J.Konieczny, S.Dudek, R.Steinsdorfer	KM, WS
411	16.03-24.03	Lubień	Myślenice	J.Konieczny, S.Dudek, R.Steinsdorfer	KM, WS
412	21.03-30.03	Tyśmienica	Tłumacz	F.Buchhorn, P.Brukwicki, K.Witaszek	ROZ 20: 1914 s. 259; KM, WS
413	29.03-09.04	Jaworzno	Chrzanów	J.Konieczny, W.Szymbor	KM, WS
414	19.04-23.04	Korolówka	Borszczów	S.Krzyszkowski, S.Dudek	KM, WS
415	25.04-28.04	Krzywcze Górne Miasto	Borszczów	S.Krzyszkowski, S.Dudek	KM, WS
416	30.04-03.05	Uścieczko	Zaleszczyki	S.Krzyszkowski, S.Dudek	KM, WS
417	04.05-08.05	Lisowce	Zaleszczyki	J.Konieczny, S.Dudek	KM, WS
418	10.05-13.05	Mielnica	Borszczów	J.Konieczny, S.Dudek	KM, WS

Lp.	Data	Miejscowość	Powiat	Książa prowadzący misję	Nota bibliograficzna
419	13.05-16.05	Turyłcze	Borszczów	J.Konieczny, S.Dudek	KM, WS
420	23.05-31.05	Pałęsnica	Brzesko	J.Konieczny, W.Szymbor, J.Słupina	KM, WS
Rok 1915					
421	25.03-30.03	Wadowice	Wadowice	W.Szymbor	KM, WS

Parish missions of the Fathers Vincentians in Galicia (1867–1918)

Summary

This account of the parish missions of the Vincentian Fathers in Galicia in 1867–1918 is based on two mission books covering the years 1867–1906 and 1911–1926 as well as mission reports published in the Cracow Yearbooks of the Two Congregations of St. Vincent a Paulo.

In the period under consideration members of the Congregation conducted 421 missions in 313 parishes, most of them in the country. Remote small towns were also a favourite target of mission activities. Their effect on the parishioners depended chiefly on the attendance and length of a mission tour (on the average it lasted eight days).

The parish missions were both a religious and social event. At that time they were one of the few large-scale information channels that the Church could rely on. The missions could be used to propagate new forms of religious life or the founding of religious associations and brotherhoods.

The mission reports do not offer a comprehensive picture of all aspects of life in Galicia. They are concerned mostly with religious problems, national minorities and campaigns against alcoholism. A modern reader may nevertheless find in them many fascinating vignettes of Galician life in the 19th and early 20th century. Their documentary value is considerable, as they contain the fruit of observation and reflection of priests, who knew the conditions in Galicia very well and were genuinely interested in helping the people of the province to cope with their besetting problems.

Translated by A. Branny